

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

XIII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM 32.

2013.

Somogyi Miklós: „Kilátás ablakunkból Balatonfüreden”
(1907)
(Magántulajdon)

Füredi vonatkozású helyi pénz

Sopronban adták ki az első helyi pénzsorozatot, a kékfrankot, 2010-ben. Ezt követte 2012-ben több Veszprém megyei település közös pénze, a Balatoni korona kibocsátása. A Vagyóczy Károly tervezte és a forgalomban levő bankjegyek címleteivel megegyező sorozat első tagja az 500 koronás, füredi vonatkozású. Előoldalon Jókai Mór (1825–1904) író arcképe látható, akinek 1870-ben felépült füredi villája ma emlékház. Itt írta – többek között – *Az arany ember* című regényét, amelynek több jelenete is Füreden, illetve Arácon játszódik. A hátoldalon a Kossuth Lajos forrás kútháza látható. (1852 és 1952 között, a császárlátogatás emlékére Ferencz József nevét viselte.)

(m)

TARTALOM

TISZTELT OLVASÓK!– KEDVES FÜREDIEK!	3
---	---

TANULMÁNYOK

Rácz János: FÜREDEN FÖLJEGYZETT RÉGI HALÁSZKIFEJEZÉSEK	4
--	---

KÖZLEMÉNYEK

Elek Miklós: SOMOGYI MIKLÓS FESTŐMŰVÉSZ FÜREDI KÉPEI.....	6
---	---

Tóth-Bencze Tamás: ZALAIK A KELETI FRONTON	8
--	---

OLVASÓINK ÍRTÁK

Szendrői Kovács Tamás: TALÁLKOZÁSOK	9
---	---

Víg Sándorné Somogyi Piroska: EMLÉKEZÉS ÉDESAPÁMRA	10
--	----

TALLÓZÓ

Némethné Rácz Lídia: 150 ÉVE ÍRTA A BALATON-FÜREDI NAPLÓ	11
--	----

ÉVFORDULÓK

A 2013. ÉV ELSŐ FÉLÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI.....	20
---	----

KÖNYVSZEMLE

ÚJ KÖNYVEK	22
------------------	----

PÓTLÁSOK

Tóth-Bencze Tamás: KIEGÉSZÍTÉS A FÜREDI HISTÓRIA EGY KORÁBBI ÍRÁSÁHOZ	23
---	----

EGYESÜLETI HÍREK

A 2012. ÉVI KÖZHASZNÚSÁGI JELENTÉS	24
--	----

Szenfnerné Varga Anikó: A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2012. ÉVI BESZÁMOLÓJA	27
---	----

BORÍTÓ

Elek Miklós: FÜREDI VONATKOZÁSÚ HELYI PÉNZ	B/2
--	-----

FÜREDI HISTÓRIA
helytörténeti folyóirat

XIII. évfolyam 1. szám 32. 2013.

Alapítva: 2001-ben

Felelős szerkesztő:
ELEK MIKLÓS

Szerkesztő bizottság:
BAÁN BEÁTA, ELEK MIKLÓS,
NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA, DR. RÁCZ JÁNOS,
TÓTH GYÖRGYI

Nyomdai előkészítés:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Kiadja
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadó:
SZENFERNÉ VARGA ANIKÓ
elnök

A pecsényomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

Ára: 400 Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

Megjelenik évenként négyszer:
március, június, szeptember, december

Szerkesztőség:
E-mail cím: furedihistoria@gmail.com

Nyomda:
OOKPress, Veszprém
Felelős vezető: SZATHMÁRY ATTILA

ISSN 1587-9399

E számunk szerzői:

Elek Miklós, könyvtáros,
ny. gyűjteményvezető, Balatonfüred

Némethné Rác Lída, könyvtáros,
ny. gyűjteményvezető,
Balatonfüred

Dr. Rác János, kutató nyelvész, Balatonfüred

Dr. Szendrői Kovács Tamás, gyógyszerész,
Balatonfüred

Sárköziné Sárovits Hajnalka, könyvtáros,
könyvtárigazgató,
Balatonfüred

Szenfarné Varga Anikó, pedagógus,
ny. iskolaigazgató helyettes
Balatonfüred

Víg Sándorné Somogyi Piroska, nyugdíjas,
Balatonfüred

Tóth-Bencze Tamás, könyvtáros, Balatonfüred

A folyóirat kapható:

Balatonfüreden a Városi Könyvtárban,
a Szent István téri könyvesboltban,
a Városi Helytörténeti Gyűjtemény
és Kiállítóhelyen,
a Tourinform Irodában és
az Arácsi Népházban

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy tiszteletdíjukról lemondtak,
és ezzel támogatták a folyóirat megjelenését.

TISZTELT OLVASÓ! KEDVES FÜREDIEK!

A Füredi História régi-új szerkesztősége köszönti a Kedves Olvasót! Néhány évi szaklektori rendszer után ismét visszatértünk a szerkesztőbizottsági munkához. Baán Beáta felelős szerkesztő egyébirányú elfoglaltságai miatt lemondott a szerkesztésről, de továbbra is részt vesz a szerkesztőségi munkában. Eddigi felelős szerkesztői munkáját ezúton köszönjük meg.

A szerkesztőbizottság tagjai: Baán Beáta népművelő, művelődési központ igazgató, Elek Miklós könyvtáros, ny. gyűjteményvezető, felelős szerkesztő, Némethné Rácz Lídia könyvtáros, ny. gyűjteményvezető, dr. Rácz János kutató nyelvész, Tóth Györgyi könyvtáros, szakmai igazgató. A nyomdai előkészítés munkálatait továbbra is Tóth-Bencze Tamás könyvtáros végzi. A folyóirat változatlanul a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület kiadásában jelenik meg. A szerkesztőség szorosan együttműködik a Városi Helytörténeti Gyűjteménnyel és a Városi Könyvtárral. A folyóirat szerkesztésében résztvevők minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzik munkájukat. Szükség esetén lehetőségeink nem teszik lehetővé, hogy a szerzőknek tiszteletdíjat fizessünk, de a rendszeres megjelenés mellett (évi négy alkalommal: márciusban, júniusban, szeptemberben és decemberben), az is célunk, hogy a későbbiekben a rendszeresen publikáló (és kutató) szerzőinket esetenként, szerényen honoráljuk. Várjuk régi és új szerzőink írásait!

Néhány kisebb formai változtatást hajtottunk végre a folyóiratban. A jövőben rovatok szerint szerkesztjük a lapot: Tanulmányok, Forrásközlések, Közlemények, Könyvszemle, Egyesületi hírek, Évfordulók, Új szerzemények, Olvasóink írták, Tallózó, Emlékjelek, Pótlások és Adományozók elnevezésű rovatok szerepelnek majd a lap hasábjain.

Minden megjelent számot különböző helyszíneken kívánunk bemutatni, így a Városi Könyvtár, a Városi Múzeum és az Arácsi Népház szerepel a terveinkben.

Elképzeléseink szerint a jövőben megteremtjük a világhálón való elérhetőséget (visszamenőleg is), de csak féléves csúszással számonként.

Továbbra is tagilletményként kapják a folyóiratot a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület tagjai, amennyiben nincs tagdíjhátralékuk. Előfizetni a Füredi História-ra ebben az évben nem lehet, bízunk benne, hogy a 2014-es évtől a megrendelés lehetősége megoldódik. Az egyes példányok megvásárlására a 2. oldalon felsorolt árusítóhelyeken nyílik lehetőség.

Kérünk minden Kedves Olvasónkat, hogy segítse munkánkat, bátran tegye meg észrevételeit, javaslatait! Végül, de nem utolsósorban kellemes és hasznos olvasást kívánunk minden egyes megjelenő Füredi História-hoz, még nagyon hosszú ideig!

Szerkesztőbizottság

A Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület köszönetet mond mindazoknak, akik az elmúlt években adójuk 1%-ával támogatták. Az így befolyt összeget az egyesület alaptevékenységének, ezen belül a Füredi História kiadásának finanszírozására fordítottuk.

Kérjük, hogy továbbra is segítsék adójuk 1%-ával működésünket!

Adószámunk: **18918421-1-19**

RÁCZ JÁNOS

FÜREDEN FÖLJEGYZETT RÉGI HALÁSZKIFEJEZÉSEK

A természetes vizekben űzött halászat lassú kihalásával nyelvünkben az egykori népi mesterséghez tartozó szókincs egyre szegényedik. A halászat szakszókincsének alábbi kifejezései valaha a Balaton part lakosok többsége előtt ismertek voltak, ma már csupán kevesen értenek néhányat ezekből. Lehetséges, hogy a szó még megvan a köznyelvi szókészletben, ám a hozzá tartozó jelentés már homályos vagy ismeretlen. Ez még inkább gyorsítja a szó kiveszését a köznyelvből.

Herman Ottó nagy művében külön köszönetet mond Móroczka Kálmán balatonfüredi járásbírónak az adatgyűjtéshez nyújtott segítségéért. Balatonfüredi adatokat közül többek között „A magyar halászat könyve” című kétkötetes munkájában. Ilyen például a ponty „*átugorja a hálót*”, azaz fölül átveti magát (HalK. 771). A *bedöntő* a jég alatti halászatnál az a nagy lék, amelyen át a hálót a jég alá eresztik (uo.). A *bokorhal* a seregesen járó hal (uo. 774), csapatokba verődve vándorol. A *fágyókötel* vékony, rövid kötel, amellyel a háló húzókötelét a jég alatt járó vezérrúdhhoz kötik. A tihanyi halászciculusban büntető számszám is (uo. 783). A halászciculus az önkormányzati úton megalkotott halászszabályok gyűjteménye, Herman Ottó még látta is a disznósi halászbokor ládájában őrzött „Halász articulus az az regula az 1764-ki mód szerint” című szervezeti szabálykönyvet.

A *habütő* Füreden a habvető, azaz a halászok bödönhajójának peremére erősített védő keret (uo. 791). A *haljárás* az a hely, ahol a hal tartózkodni szeret (uo. 792). A füredi *bárdkeszeg* (uo. 773) metaforikus hálnév alakleíró, a jelölt halfaj testformájára utal. A *felpíszteni* kifejezés jelentése 'az odafagyott kötelet a cibék villás botjával fölszabadítani' (uo. 785). Az említett *cibék* kötelhúzó számszám hámszerű tartóövvel, ebbe dülve szilárdan tartotta egy halász a kötelet. A kerítőhalászatnál a háló húzására széles hevederből készült, vállra vetett cibéket, azaz hámat vagy farhámot használtak. A szó először 1838-ban bukkan fel a magyar írásbeliségben (Tsz.), 1839-ben a Tudományos Gyűjteményben említik (régii Balaton-melléki tájszógyűjteményében Horváth Zsigmond értelmezése szerint 'lyékes halászatnál kötelhúzáshoz kívántató láncos, nyakba akasztandó bot'). Horváth Zsigmond lelkész volt Kővágóörsön, gyakran láthatott ilyet munka közben is. A német tavak jégi halászatának leírói említik a háló felső kötelét karral, vállal húzó halászokat a *Zieh-Haken*, illetve *Bicke* nevű eszközzel (a cibékesek a jég alól húzott kötelet nem a kezükkel

vontatják, hanem a vállukkal és karjukkal). Az átadó nyelv tehát a német, *cibék* szavunk a hasonló jelentésű ném. *Ziehbicke* átvétele. Minden bizonnyal az 1715 körül az altenbergi bencéseknek átadott Örvényes halászfalu sváb halászeitől vették át a szomszédos tihanyi halászok, akiktől azután tovább terjedt.

A *kalicka* Füreden a vejsze neve volt (HalK. 799). A *vejsze*, *vész* igen régi halfogó eszköz. A rekesztő halászat vejszés formája egész Eurázsiaiban ismert. A név első előfordulása a magyar írásbeliségben igen korai, Füredhez közel jegyezték fel, 1055: *ueieze* (Tihanyi alapítólevél), 1316: *Super septem clausuris piscium Weiz uocatis*, 1337: *veez* (Oklsz.). Kapuvár 1527. évi összeírásában olvasható, hogy „a lakók a vizek kiöntésekor ösidők óta *vejsznek* nevezett rekeszt készítenek” (Hankó). 1590-ben Szegye, rekez, *vesz* 'Excipula' (SzikszF.). A *vejsze* alakváltozat elsősorban a Dunánál és a Dunántúlon ismert, ugyanakkor a Balaton mellékén általánosabb a szláv eredetű *kalicka*, elsősorban az északi parton.

Füreden jegyezte fel Herman Ottó a – halak konzerválásánál használt – *szárítókötél* szót, jelentése 'amelyre a hasított halat akasztják', a szárítórúdak 'a zsidóutca karói' (HalK. 828). A *zsidóutca* a hasított és sózott halak szárítására alkalmas karózatokat jelenti [mert emlékeztetnek „a zsidóság jelző fáira”, mint Herman írja (uo. 843)]. Ez az alkotmány a hasító tanya táján van, verőfényes, szellős helyen. Hasonló a *tericskaró*, az a karózat, amelyre a hálókat és a halakat is száradni akasztják. A régi füredi *kijelelni* kifejezés a jégen a tanyát a „*jegellők*” számára kipontozni (uo. 803). *Kisézni*: az eresztő háló betevésekor, azaz ehhez képest a ladikot kormányozni, a *kiskő* pedig az öreg gyékényes hálón a rendes súlyozó kő (uo.). A *kormányseget* szintén Füreden hallotta és jegyezte föl Herman Ottó, ez a kormányvezető húzópántjának akasztóhelye. A keszegfajokról Füreden nem mondták, hogy ívik, fördik, hanem *kotlik*. A hal végbélnyílása a *köldök* (uo. 805). Balatonfüreden a vörösszárnú keszeg 'Scardinius erythrophthalmus' neve a magyar nemzeti színekről *nemzeti hal* volt, mert háta zöld, oldala ezüstfehér, uszonyai pirosak (uo. 814). A füredi halász a *nyüst* alatt a fonalat értette, amelyből a hálót vagy zsákját kötötték. Az öregháló is *nyüstháló* volt (uo. 815). A zsák a nagy kerítőháló tartozéka, a gyalom hálózsákja a halak befogására szolgál. A halászhaló kiöblösödő része. Gyakran szorult javításra. Az öregháló zsákja a Ba-

latonnál *vigyorba áll* (<vigyorgás>), ha két szárnyát egyenetlenül húzták ki.

Az *örkű*, *örkö* az eresztő háló hossza közepén és két végén alkalmazott nagyobb kö (uo. 817), a *végkű* ugyanaz (uo. 828). Az *istápkű* az istáptól számítva az első nagyobb kö, az öregháló része (uo. 798). Az *istáp* vagy *apacs* az öregháló két végén lévő, súllyal ellátott vezérfa. Villásvégű fadorong a háló két végén, alsó villás vége közé követ szorítanak. Igen régi felbukkanású szavunk, 1372-ben tartuan egy *esstap*ot kezében (Jókai kódex), majd 1405 körül *halo estap* 'apacs, halászhálók dorongszerű tartozéka' a Schlägli szójegyzékben. Jankó János naiv szófejtése szerint „*mert vezeti, istápolja a hálót.*” Ez azonban jóval későbbi jelentés, az *istáp* felnémet eredetű szavunk; vö. középelnémet *Stap* 'bot, vessző', irodalmi német *Stab* 'ua. és karó, pálca, rúd'. Ugyancsak a németből átvett a szerb-horvát *štap* 'bot' és szlovén *ščap* 'verés'. A halászati műszó elavulóban van, ma az *istáp* és *istápol* származéka már inkább csak 'támasz, gyámolító' jelentéssel használatos.

Az öregháló zsákja alján alkalmazott nagyobb kö a *monkű* (HalK. 813), *pattantónak* pedig a hal úszóhólyagját, pukkantóját hívták (uo. 819). *Röjtő*, *ritő* volt a bárka neve (uo.). A kis öblöt *sarok* néven ismerték (uo. 825). A *zsinór*, egy *zsinór*, két *zsinór* hal annyi halat jelent, amennyi egy zsinórra /50-60 cm/, kopolyájánál felfűzve, ráfér; horgász kifejezés volt Balatonfüreden (uo. 843). *Pamukháló* volt a neve a pamutból készült eresztő hálónak (uo. 818). Finom anyaga bolti pamutból készült, ezért selyemnek, pamukhálónak hívták. Az oszmán-török eredetű *pamut* szavunk alakja a régiségben *pamuk* (R. 1631: Egy vörös *pamukkal* /TörtTár. 1899), az átvett nyelvi alaknak megfelelően; vö. oszmán *pamuk*, R. *panmuk*, *pambuk* 'gyapot'. A szlovák és cseh *pamuk* szó a magyarból való.

Tájszótárakban szintén találunk itt gyűjtött nyelvjárási szavakat, például Balatonfüreden a hal pikkelyét *halhéjja* vagy *halpénze* néven emlegették (ÚMTsz.). Jankó János is úgy fogalmaz, hogy „A testet borítja a hal héjja, vagyis a hal pénze”. A

halhéj szó korai felbukkanású írásbeliségünkben, 1405 körül: *scama* – *hal he* (SchlSzej.), 1435 k.: *hol hew* (Soproni Szójegyzék), 1490 k. *hal hea* 'squama' (Nagyvárad Glosszák), 1533: *hal heia* 'ua., Schup' (Murm.). Egy XVI. századi szakácskönyvben olvasható a *héjas* és a *héjatlan* kövihal, majd 1604-ben *hal héju* (MA.). Emlegették másfépp is Balatonfüreden a hal pikkelyét, ÚMTsz., MTsz.: *hal-pillangó*; a hal levakart pikkelye a *pil-langó* (HalK. 820).

A Balaton halászhajai természetesen kitűnően ismerik a tó halait és minden fajának egész életét. Herman Ottó össze is állította – a pontyot véve alapul –, hogy a hal szervezetének mely részeit ismerik, és azokat hogyan nevezik. Nála olvasható az is, hogyan különböztették meg Balatonfüred halászhajai a halak egyes testrészeit: „A halnak van feje, szája, háta, hasa, farka, ezen a kormányja; ez a hal teste. Van azután: sörénye, kormány-sörénye, hónalj-szárnnya, hasaszárnnya, visszája (vendégállkapocs), kopétyója, halhéja, míg a testen együtt van, pénze (az egyes héj, mikor levált) vagy pillangója; köldöke (máshol huggó).” Jankó János ugyancsak balatonfüredi halászhajokat kérdezett meg, és a következő megkülönböztetéseket találta: „A halnak van feje, háta, hasa, farka. A fején: szája, álla, visszája, kopétyója [kopolyáj], alatta szilványa, továbbá pofája, bajusza, szeme, szemebogara [szerinte a balatoni ember sohasem mondja azt, hogy szemebogara, hanem mindig szemebogara] és szemekupája 'a kiben a szemgolyó lakik'. A hátán van sörénye, a melyet a pontynál fűrésznek nevez s ezen csákánya, amit a szegedi halász bognár néven különböztet meg.” A bognártüske elnevezés ma is elterjedten használatos, a népnyelvben és a szakirodalomban is. Jankó gyűjtése szerint a hal „farkán van kormányja, ha az egészről beszél, de alsó és felső farka, ha csak az egyik feléről beszél. A hasán van evedzője [ez Herman Ottónál: hónalj-szárnnya], hasaszárnnya, köldöke és seggi vezetője [ez uo.: kormány-sörénye]. Belsejében megkülönböztetik a belét, májáját, epéjét, ikráját, hólagját vagy pattantyúját, szüvét, hátagerinczét, oldalcsontját és tüskéjét.”

Hivatkozások:

- HalK. = Herman Ottó: *A magyar halászat könyve I-II.* Bp., 1887.
 Hankó = Hankó Béla: *Halak.* Bp., 1945.
 Jankó = Jankó János: *A Balaton-melléki lakosság néprajza.* Bp., 1902.
 MA. = Szenczi Molnár Albert: *Dictionarium Ungarico-Latinum.* Norimberga, 1604.
 Murm. = Marmelius, Johann: *Lexicon J. Marmellii.* Krakkó, 1533.

- Oklsz. = Szamota István–Zolnai Gyula: *Magyar Oklevélszótár.* Bp., 1902.
 SchlSzej. = Schlägli Szójegyzék. 1405 k.
 SzikszF. = Szikszai Fabricius: *Nomenclatura.* Debrecen, 1590.
 Tsz. = Magyar Tájszótár. Buda, 1838.
 ÚMTsz. = Új Magyar Tájszótár. Bp., 1979–.

ELEK MIKLÓS

SOMOGYI MIKLÓS FESTŐMŰVÉSZ FÜREDI KÉPEI

Kedves figyelmességgel lepte meg 2012 nyarán a balatonfüredi Városi Helytörténeti Gyűjteményt Somogyi Gábor Budapestről, nagybátyjáról, Somogyi Miklósról írt könyvét¹ ajándékozta a gyűjteménynek.

Somogyi Miklós 1892. január 2-án született Miskolcon. A család 1894-ben Gyöngyösre költözött, ahol apja, Somogyi Dezső járásbírói kinevezést kapott. 1905 nyaratól kezdett olajképeket festeni. 16 évesen, 1908-ban jelent meg első tanulmánya a *Gyöngyösi Újság*-ban *A modern festőművészet alapelvei* címmel. 1909-ben Budapesten beiratkozott az egyetem jogi karára és párhuzamosan az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola festő szakára is. 1911-ben belépett az Országos Magyar Képzőművészeti Társaságba, majd szeptembertől a müncheni Bajor Királyi Iparművészeti Iskola növendéke lett. 1912-től rendszeresen jelentek meg írásai a *Művészet* című folyóiratban. Forrásértékű a *Magyarok a Müncheni Képzőművészeti Akadémián 1824–1890* című közleménye.² 1913-tól rendszeresen részt vett a Nemzeti Szalon kiállításain. Ebben az évben végzett a Magyar Királyi Iparművészeti Iskola díszítőfestő szakán. Decemberben az államtudományok doktorává avatták. 1914-től ismét Münchenben folytatta festészeti tanulmányait, ahol művésztársaival megalakították a „Müncheni Magyar Művészceh”-et, amelynek az I. világháború kitöréséig a titkára volt. Hazatérése után katonai szolgálatra jelentkezett, de gyenge testalkata miatt alkalmatlannak minősítették. Ezt követően a Gyöngyösi Vöröskereszt Kórház önkéntes titkára volt. 1915-ben a Nemzeti Szalonban kiállított *Alt müncheni sikátor* című képét a székesfőváros³, a *Kisvárosi suszter* című képét a miskolci múzeum⁴ vásárolta meg. A kórházban kapott végzetes fertőzése miatt Budapestre ment, ahol 1916 tavaszán festette utolsó képeit. Ősztől állandó kórházi ápolásra szorult, de betegágyán még számos tanulmányt, cikket írt. 1918. október 5-én halt meg a budapesti Szent János Kórházban.

Képeinek döntő többségét családjának tagjai őrzik. 1971-ben emlékkiállítás keretében 52 festményét és 72 akvarell-rajzát állították ki a Miskolci Képtárban.

2006-ban a Magyar Kultúra Alapítvány székházában emlékkiállítás keretében bemutatták az életét és művészetét ismertető könyvet, Somogyi Gábor tollából.

2009-ben Gyöngyös várossá nyilvánításának 675. évfordulóján rendezett ünnepségsorozat keretében emléktáblát avattak gyöngyösi lakóházán. Egyidejűleg emlékkiállítás nyílt a művész alkotásai-
ból a város kiállító-termében.

A Magyar Nemzeti Galéria rendezésében 2009 októberétől 2010. január közepéig volt látható a „München magyarul” című nagyszabású kiállítás. Ezen Somogyi Miklós 1912-ben készült önarcképét és a *Lenbach Platz* című Münchenben, 1914-ben festett képét is megtekinthették a látogatók.

A kötet adattárában, Somogyi Miklós képeinek jegyzékében,⁵ több balatoni vonatkozású kép is szerepel: *Esthangulat a Balatonon* 1907. júl., *Balatonfüred* (Kilátás ablakunkból) 1907. júl., *Tihanyi kolostor* 1907. júl., *Tihany a Balaton felől* 1907. júl., *Balatonfüred, erdő mélye* 1907. aug. /elpusztult!/, *Balatonfüred* (Kilátás ablakunkból) 1907. aug., *Tihanyi kolostor* (nagyobbitás) 1907. aug., olajképek, *Kilátás az ablakunkból Balatonfüreden* 1907. júl. pasztell, *Falurészlet Balatonfüreden* 1907. júl. pasztell, *Falurészlet Balatonfüreden* (az 1907. júliusi vázlat után) 1907. aug. 29. akvarell.

A gyűjteménynek ajándékozott kötetben egy olajkép és egy rajz látható, amelyek füredi vonatkozásúak.

A képek 1907-ben készültek, amikor a család Balatonfüreden nyaralt, július végén, augusztus elején. Sajnos az 1907. évi fürdővendég névsor a gyűjtemény anyagából hiányzik, így az érkezés pontos idejét, a család létszámát, és a szállás helyét hitelt érdemlően nem tudjuk megállapítani. Az itt tartózkodás időpontjára a képeken található dátumokból lehet következtetni.

A 15 éves fiatalember vázlatfüzetében található *Falurészlet Balatonfüreden* című, 32x26 cm-es kép a református (fehér) templomot ábrázolja. A készítés időpontja 1907. július 29. A rajzon feltünteteti a templomtorony és az ég színét, a felhők elhelyezkedését. Erről a vázlatról augusztus 29-én akvarellt készített.

Szintén a Balatonfüreden készült vázlat alapján festette meg később a *Balatonfüred, kilátás ablakunkból* című 47x33 cm-es kartonra festett olajképet.

Ez a kép számunkra azért jelentős, mert a képen látható épületek együttes ábrázolása eddig ismeretlen volt előttünk. A tornyos épület a Balaton Gyöngye nyaraló, ennek helyén épült a későbbi Brázay

villa.⁶ A másik épület minden valószínűség szerint a Vadnay nyaraló. A képet az Esterházy szálló vagy az Erzsébet-udvar⁷ ablakából készíthette, a fürdőtelep, akkor még beépítetlen keleti részéről.

A Somogyi Miklós életét és munkásságát bemutató könyv balatonfüredi részei tovább bővítették településünkre vonatkozó ismereteinket, és megismertettek bennünket egy fiatal, korán elhunyt tehetséges festőművésszel.⁸

Jegyzetek:

- 1 SOMOGYI GÁBOR: Somogyi Miklós, az ember és a művész. Bp. 2006. [a továbbiakban: SOMOGYI i.m.:]

- 2 Művészet. XI. évf. (1912) 178–188. p.
 3 Ma a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.
 4 Ma a miskolci Herman Ottó Múzeum tulajdona.
 5 SOMOGYI i.m.: 192., 197–198. p.
 6 Bővebben: NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA: Balatonfüred nevezetes épületei. Balatonfüred, 2008.; Z. KARKOVÁNY JUDIT: Fegyvergyáros és gyümölcsstermesztő Brázay Zoltán Balatonfüreden. Balatonfüred, 2012.
 7 Ma az Állami Szívkórház épülete.
 8 Ezúton köszönöm meg Somogyi Gábor úrnak, hogy íráshoz felhatalmazott, könyvének és jegyzetének szabad felhasználására.

„Falurészlet Balatonfüreden”
 vázlat
 (1907)

TÓTH-BENCZE TAMÁS

ZALAIK A KELETI FRONTON

1942 májusában több mint tízezer zalai honvéd – köztük balatonfürediek is – érkezett ki Oroszországba, a keleti frontra, de haza – egy évvel később – csupán minden ötödik térhetett közülük.

Az 1942 februárja végétől szerveződő 2. hadsereget három hadtest, egy páncélosadosztály és egy repülőkötelék alkotta. A nagykanizsai 9. könnyű hadosztály, a komáromi 6., a soproni 7., és az úgynevezett hadtestközvetlen alakulatok együtt alkották az egyik, a szombathelyi III. hadtestet.

A 9. könnyű hadosztálynál – miután a legelsőként kiszállítandó seregrészek közé tartozott – 1942 márciusának elején kezdődtek meg a mozgósítások. Az állományt zömében Zala vármegyéből hívták be.

A 9. könnyű hadosztály 13 500 fős személyi állományának mozgósítása után a csapatok összehoztatására és kiképzésére hat hetet szántak. A lövegygyakorlatokra javarészt az újdörögdi, illetve a nagykanizsai lőtéren került sor, s kisebb-nagyobb kötelékekben végrehajtott harc- és menetgyakorlatokat is beiktattak a csapatok kiképzésére, az együttműködésük begyakorlására.

1942 áprilisának végén, május elején búcsúztatták a 9. könnyű hadosztály elvonuló alakulatait (17., 47. gyalogezred, 9. tüzérezred). Csáktornyáról, Zalaegerszegről és Nagykanizsáról indultak el a szerelvények a Komárom–Érsekújvár–Galánta–Trencsén–Zsolna–Jablonkai-hágó–Katowice–Kielce–Radom–Deblin–Lukow–Breszt–Minszk–Szmolenszk–Gomel–Brjanszk–Orjol–Kurszk útvonalon.

1942. május 5-től rakodtak ki a hadművelleti területen. A zalai alakulatokra, illetve a 7. könnyű hadosztályra két német hadosztály felváltása várt. A Kurszktól keletre levő észak-déli irányú, kb. 40 km-es védelmi vonalat kellett átvenniük.

A magyar alakulatok 1942 májusában és júniusában főleg a védelmi berendezések tökéletesítését végezték, és csak néha vállalkoztak szakasz és század kötelékben felderítő akciókra. A német hadvezetés a továbbiakban Tim város elfoglalását bízta a 9. könnyű hadosztály alakulataira. Ennek során komoly veszteségeket szenvedtek, a hadosztály elvesztette személyi állományának 20 %-át.

A magyar és német csapatok 1942 júliusában jutottak ki a Donhoz. A meneteléstől és a harcoktól kimerült magyar alakulatokat azonnal védelmi állásba rendelték a folyó mentén. A 9. könnyű hadosztály mindvégig a szombathelyi III. hadtest alá-

rendeltségében maradt, s kb. 20-25 km-es védőszakasza a 2. hadsereg arcvonalának legészakibb részén húzódott.

A szovjetek 1942 augusztusának elején hídfőt létesítettek, amelyet csak december végén sikerült felszámolni. Ezekben a harcokban a magyarok 674 sebesültet vesztek. Az elesetteknek és az eltűnteknek a számát kb. 150 főre becsülték.

A veszteségek miatt a hátszorból 1942 augusztusától folyamatosan indították keletre az anyagi eszközök és személyi állomány feltöltésére az utánpótlást.

A Don menti hídfőcsaták a magyar hadsereg arcvonalán 1942 szeptembere végére mindenütt befejeződtek.

A Vörös Hadsereg támadó egységei 1943. január 12-én az urivi, 14-én a scsucseji doni hídfőnél áttörték az arcvonalat. A 9. könnyű hadosztályból az áttörést követő harcokba bekapcsolódott alakulatok súlyos veszteségeket szenvedtek. A német parancsnok elrendelte a csapatok kivonását. Az utóvéd a 9. könnyű hadosztály 17/III. zászlóalja volt, mely január 27-én reggel hagyta ott a Don menti állásait. A visszavonuló csapatoknak további súlyos harcokat kellett vívniuk az átjutásért. A személyi állományt 1943. február 11-én 10 tiszt és 357 főnyi legénység alkotta. Március 5-én a létszám már 156 tiszt és 2459 főnyi legénység volt. A hadsereg számára kijelölt végleges gyülekezési területre, Kijevtől 100 km-re északnyugatra 1943 márciusának közepétől érkeztek meg – vasúton és gyalogmenetben – a magyar csapatok. Április 8-án döntés született a 2. hadsereg – megmaradt – egységeinek hazaszállításáról.

A hazaszállító szerelvények 1943. április 24-én indultak el Ovrucs pályaudvaráról. A nagykanizsai állomásra először 1943. április 28-án érkeztek alakulatok: 67 tiszt és 1680 főnyi legénység a 9. könnyű hadosztály – eredeti, kivonuló – állományából. Ezt követően május 2-án és 4-én is futottak be szerelvények a nagykanizsai hadosztály alakulaival.

Háromhetes egészségügyi vesztegzár után került sor Nagykanizsán a csapatok ünnepélyes fogadására.

Forrás:

Magyarország hadtörténete. II. kötet. Bp., 1985.

Szabó Péter: A 2. magyar hadsereg felszerelése és fegyverezése a frontra kivonulása idején = Hadtörténelmi Közlemények 1985/3. sz. 616–642. p.; A 2. magyar hadsereg kiszállítása Ukrajnába és előrenyomulása a Donhoz. = Hadtörténelmi Közlemények 1986/3. sz. 496–524. p.

Frontnaplók a Don-kanyarból 1942–1943. Zalaegerszeg, 1992.

TALÁLKOZÁSOK

1942. május 5-én Nagykanizsáról a frontra indult egy szerelvény, a 9. tüzér ezred katonáival.

Egy fiatal hadnagy is köztük volt. Keszthelyen szálltak fel a trének, köztük egy tartalékos karpaszományos zászlós. Itt ismerkedett meg a két fiatal tiszttal egymással, és – Kurszkig hosszú volt az út – sokat beszélgettek.

Szállítóoszlop Sztarij Oszkolnál 1942 decemberében

Újból találkoztak:

A doni visszavonulás nehéz napjaiban, 1943. február 2-án egy eszméletlen, sebesült hadnagy feküdt a hóban. A hőmérséklet mínusz 40 fok körüli volt. A zászlós, aki egy szánon, legényével kettesben menekült, azonnal felismerte őt, és szánjára vette.

Cs. Darab József zászlós 1943 januárjában

„... volt (rajta) egy fehér hólepel, azonban az csupa vér volt. ... A német megállított bennünket ... Ilyen sebesültjeink nekünk is vannak ... és nem engedett be a városba (Sztarij Oszkol)!!! Legényemmel találtunk egy mellékutat és azon jutottunk be. (A sebesült) közben magához tért és említette, hogy a kanizsai tüzérek még a városban kell legyenek ... Megkerestem az alakulatot és ott a parancsnoknak átadtam a sebesültet ...”

(Idézet Dr. Cs. Darab József leveléből – 2012)

A hadnagy ezután egy varsói német hadikórházba került, ahol fagyott kéz- és lábujjait amputálták. A rehabilitációra már a Királyhágó utcai tiszti kórházban került sor. Itt látogatta meg többször is a – szintén szerencsésen hazakerült – zászlós. Itt találkoztak utoljára.

A kórházi betegágyon

Azóta 70 év telt el.

2011. november elején új gyógyszerész érkezett Balatonfüredre, az újonnan megnyíló Levendula Patikába. A patika tulajdonosai szőlőhöz értő emberek. A gyógyszerész tőlük hallott egy híres füredi születésű szőlőnemesítőről. Levélváltás. Az idős szőlőnemesítő budai lakásán fogadta a gyógyszerészt. Isten különös kegyelméből, így találkozott 70 évvel az események után, az életmentő zászlós most tudós szőlőnemesítő és a megmentett tüzértiszt, Szendrői Kovách Imre – fia. Édesapja a tüzér, hét éve ment el, így nevében fia köszönte meg Dr. Cs. Darab Józsefnek hőstettét.

Dr. Szendrői Kovách Tamás
Budapest–Balatonfüred

A fotók Cs. Darab József és Szendrői Kovách Tamás családi archívumából valók.

EMLÉKEZÉS ÉDESAPÁMRA

Somogyi Gyula (1911–2004)

A doni hősök megemlékezését tartó Ujhelyiné Károlyi Krisztina szavai ébresztettek arra, hogy megemlékezést írjak édesapámról, mint a Don partján az urivi hídfőnél zajló ütközet valószínűleg egyetlen balatonfüredi túlélőjéről.

Négy éves kiképzéssel a 2. magyar hadsereg tagja lett, ami akkor elit alakulatnak számított az akkori lehetőségekhez képest. Önkéntes tűzoltóként altiszt-képzésen vett részt, amely oktatásra jogosította. Levente volt, amikor mesterlövészé nyilvánították.

A frontra 1942 novemberében vitték a Donnál húzódó harcállások kiépítésére. A földműves ember kitartásával küzdött idegenben is, tizenkét emberével, tizedesi rangban harcállásokat és bunkereket, védelmet építettek. Fűthető helyeket a katonáknak.

A hídfőnél zajló ütközetet túlélte, két bajtársa maradt, be voltak kerítve, étlen szomjan küszködtek napokig mire segítség érkezett. A maradék csapatokat összevonták: szerbek, horvátok, felvidéki és délvidéki magyarok, románok – hatféle nációból állt apám új csapata.

Javítani kellett a megsérült helyeket, és küzdeni az álmatlansággal, a hideggel, ügyelni a felettese testi épségére, aki erre megkérte – mert már nem bízott meg az idegen katonákban. Ez már nagyon ne-

héz volt. Január legvégén találat érte a lábán, és ez a sebesülés menthette fel, hogy nem tartott ki tovább, hiszen a kitartás már mindenki lelkiismeretére volt bízva. Kúszott egy darabig, a bajtársainak is mondta, a telefon vezeték mellett kússzanak hátrafelé. Eszméletét veszítette. Amikor magához tért, valami hihetetlen erő szállta meg, és csak kúszott, vonszolta magát, mert a lábára állni nem tudott, ellőtték a sípcsontját. Talán pár kilométert is kúszott, mire hangokat hallott. Elért a sebesült szállítókhöz. Lovaskocsival szedték össze azokat, akik idáig értek, már két sorban heverték a kocsin amelynek tetejére még Apámat feldobták. A vonatra sem merték feltenni őket, estig várakoztak, csak sötétben indultak a vasútállomásra, féltek a bombázástól. Több napig utaztak, mire Varsóba értek, ahol meggyógyították a kórházban.

Hosszú lábadozás után került haza.

Részt vett a Somogyban zajló harcokban is, ugyanis a hazafelé tartó vonatról Budapesten leszállították, felfegyverezték, elvették a pihenésre kitöltött papírját és megfenyegették, a szökevénynek halál jár.

Marcaliban 1945 márciusában fogságba esett. Kiszállították az oroszországi Szerpuhovba, ahonnan az 1946-os fogolycsere idején szabadult.

Édesapám délceg embernek látszott külsőleg, de a háború mindent elvett tőle. Elfagytak a lábai, amelyeket minden nap ápolni, kötözni kellett. Elhagyta a felesége, aki azt hitte, már nem jön haza, és mást választott. Az én édesapám, Somogyi Gyula egész életében Balatonfüreden lakott, a Mérleg u. 5-ben. Meghalt 1994 februárjában.

Testvérébátyja, Kálmán meghalt a január 12-én zajló ütközetben, elsőik között vitték el a frontra, felesége akkor várta negyedik gyermekét.

Neve felírva a Hősi halottak között.

Hős lehetett az én apám is? Nem érte meg a kárpótlást a fogságért, és a gyávaság bélyege, mely minden Donnál harcoló katonát ért, a sírig kísérte!

Víg Sándorné Somogyi Piroska
Balatonfüred

Megjegyzés: A fénykép sok egyéb dokumentummal együtt a Helytörténeti Gyűjteménybe került a cikk írójának adományaként.

Szerkesztőségi megjegyzés:

2013. március 23-án Magyar Örökség Díjat kapott a Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg katonáinak és munkaszolgálatosainak hősi áldozatvállalása.

NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA

150 ÉVE ÍRTA A BALATON-FÜREDI NAPLÓ

Az első balatonfüredi újság, a Balaton-Füredi Napló nyári idénylapként 1861 és 1863 között jelent meg. A legfontosabb fürdőhelyi híreken túl országos és külföldi eseményekről is tudósított, a szerkesztői cikkek mellett egy-egy itt pihenő vendég tárcáját, versét is megjelentette. Rendszeresen közzétette az újlag érkezett vendégek névsorát, de könyveket ismertetett, szőrejtvényeket és „képtalányokat” is adott fel. Beszámolt a színház előadásairól, az időjárásról, közölte a gabonaárakat, a vasúti és hajózási menetrendet, a postajáratok időpontját.

Az alábbi híreket, írásokat az újság 150 évvel ezelőtti, 1863. június 14. és szeptember 9. között megjelent számaiból válogattam, remélve, hogy képet adnak a fürdőhely akkori életéről, s az olvasó bepillantást nyer a szezon eseményeibe. Györök György¹ szerkesztette és adta ki a lapot, amelyet már az előző évben is saját nyomdájában készített. A szerkesztőség a mai szív-kórház északi szárnyának helyén álló Ófürdőház emeletén, a 74. számú szobában működött. Itt helyezhették el a nyomdagépet, amelyen a Balaton-füredi fürdő-vendégek névsorát is nyomták.

Nagy jelentőségű, hogy a Városi Helytörténeti Gyűjteményben tanulmányozható az újság mindhárom évfolyama és a fürdővendégek névsora. Écsy László fürdőigazgató 1863. évi naplója² pedig a közelmúltban jelent meg könyv alakban, így több forrásból is értesülhetünk a 150 évvel ezelőtti történetekről. A napló június 8-i bejegyzéséből tudható meg például, hogy a nyomda ekkor már működött, a fürdővendégek első listája el is készült, a lap pedig hamarosan megjelenik.

(A szövegeket a mai magyar helyesírásnak és központosításnak megfelelően közlöm, a nyomdai hibákat, elírásokat javítottam.)

Június 14. (1. szám)

„Miután minden a legnagyobb csínnal, figyelemmel helyreállított, feldíszesítetett volna, a fürdő május 17.- én szokott ünnepélyel megnyitott, s az érkezendő t. c. vendégek elfogadására a legkielégítőbb kényelem várakozik. [...].

„Június 1-én érkezett meg Székes-Fehérvárról Radics Bernát zenésznek 12 tagból álló magyar ze-

nekara, Habics János jeles kartanítóval együtt. A füredi fürdőidényre évenként kétrendű zenekar szerződtek, egy kisebb az idény kezdetére és végére, egy pedig nagyobb t. i. a már két évben dicséretesen játszott szegedi zenekar, a fürdőidény derekára, népesebb részére, mely június 20-tól augusztus 20-ig számíttatik. A két szélső időre jelenleg az említett sz. fehérváriak szerződtek, kik oly szabatosan, pontos figyelemmel, érzéssel és lélekkel játsszák darabjaikat, hogy a köztetsést és megelégedést méltán kivívták, mi mind maguknak, mind címzett tanítójuknak öröme válhatik.”

„A Balatoni Kisfaludy gőzös³ jún. 1-től kezdve és csinosan kiújtva büszkén szeldeli újólaponként kétszer tenger útait és örömmel fogadva a túlparton kebelébe vendégeit, délcegen hozza át és szállítja ki őket a természet tempéjébe.”⁴

„A szegedi zenekar június 13-án érkezett meg és a délutáni sétányi zenét a fehérváriaktól már a szegediek vették át, – megjelenésük kedvesen hatott a közönségre, annyival is inkább, mivel a szokott időnél előbb érkeztek meg, – a fehérváriak azonnal elhagyták a fürdőt.”

„A múlt évben a nagy vendéglő földszinti helyiségeiben lévő kávéház⁵ előtt egy igen kedves nyári terem épült svájci ízlésre, – már ez kedvesen lepte meg a közönséget s benne legszebb óráit töltötte. Ezidén ugyanezen vendéglőnek az emeletben lévő étterméből lép ki a közönség egy sokkal tágasabb és fényesebb, ugyancsak svájci ízlésre épített nyári terembe, melynek előudvarán virágos kert, és efelett a nagyszerű, páratlan kilátás ragadja meg a nézőt, [...] Jún. 13-án készült el véglegesen e valóságos gyönyörűség a fürdőnek, melyet ritka szépségével mondatlanul emel, [...] úgy néz ki a magasban, mint egy csupa ékszerekből összerakott tündéres fellegvár, – de leginkább meglepi a nézőt [...] akkor, midőn annak égies szerkezetéből le a sétányoknak alant rezgő zöld lombjaira, csinos és népes útaira, a szeliden csillogó Balatonnak majdnem határtalan tükörvilágára, s a Balatonon túl a gyöngye homályban festett Somogyra mint egy ábrándos túlvilágra, [...], a természet ezen páratlan szépségeibe andalogni letekin. Bizton elmondhatjuk tehát, olyasmint ez B.-Füreden, mi az egésznek egyik főke, ragyogó koronája, mi, hogy eddig még nem volt, csak sajnálhatjuk; hogy létrejött, csak köszönhetjük mindazoknak, kik azt tervezték és eszközölték.”⁶

„A fürdői felügyelői irodában csinos és elegendő választékú kölcsönkönyvtár áll a közönség szolgálatára. Magyar, német és francia művek kaphatók, hetenként 50 krajcár befizetés és a szokásos

kölcsönkönyvtári szabályok mellett. Szép figyelem a közönség iránt, s biztos kilátás van arra, miszerint e könyvtár szép és nagy kelendőségnek fog örvendeni.”

„A fürdői felügyelőség rendelkezése alatt egy igen csinos, remekműű nagy zongora van mérsékelt díj mellett a közönség számára tanórák vétele, gyakorlat vagy időtöltés végett felállítva.”

„Biztos kútforrásból tudjuk, hogy a sétányon nyolc, a fürdői nagyobb épületek mindegyikén pedig két-két nagyobb szerű lámpa fog éji világítás végett a napokban alkalmaztatni s photogén⁷ világotatni.”

„A Tisza mellékről feljött s a Balatonnak nagy részében a halászatot bérbe vett alföldiek tanya-gazdája, Pap Demeter, az általuk itt nem messze a savanyúvíztől, arácsi határban a Balaton parton állított nagyobb halászhálóban, a látogató fürdői vendégeket – mint halljuk – igen ízletes zsíros tarhonyával és finom halászlével, a legszívesebb magyar vendégszeretettel és készséggel szokta kivált, ha előlegesen tudósítva is lett, megvendégelni.”

„A hírneves gordonkaművésznőnk Szuk Róza⁸ kisasszony, egészségének helyreállítása tekintetéből ez évi június hó 20-án szándékozik fürdőnkbe érkezni, s vagy hat hetet itt tölteni.”

„Hollósy Lonovics Kornélia⁹ asszonyság július 18-kán fog B.-Füredre megérkezni, – és így időszakonként fog a fürdői közönség újabb és újabb élvekkkel gyönyörködtetni.”

„A vendégek száma naponként és igen észrevehetőleg szaporodik. Az éji zenék esténkéntiek, már többek tiszteltettek meg a harsány hangokkal, melyek kedvesen hatottak a már szendergők csendjébe is.”

„A füredi villába¹⁰ tavaly csak egy omnibusz járt, ez idén három csinos és olcsó társas bérkocsi sürgölődik Füred és a villa között. A villa június 7-én nyitott meg egész ünnepélytel, mely több rendű szónoklatokkal is párosult.”

„Orzovenszky Károly fürdői főorvos úrnak „Balaton-Füred és gyógyhatása” című csinosan kiállított és célszerűen szerkesztett munkája jelent meg legközelebb. – Oly mű, mely céljának és címének tökéletesen megfelel, az olvasóval B.-Füredet, annak vidékét, a Balatont, ennek és az itteni gyógyvizeknek tulajdonait, hatását, alkalmazását, a fürdőnek keletkezését, időszakonkénti emelkedését körülmenyesen és annyira kimerítőleg ismerteti meg, hogy a művet az érdeklettek részére szinte mellőzhetetlennek mondhatjuk, – általában véve érdekes és ajánlható. – Kapható itt B.-Füreden, de a pesti

könyvkereskedésekben is.

A Balaton-Füredi színpör¹¹ helye be van már díszesen tetőzve, nem kell többé a közönségnek a szeles és esős viharoktól tartania, – az előbbi páholyokhoz a tetőnek folytatása alatt újabb páholyok jöttek, s így e munkának nagyobb része be leende végezve mindamellett is, hogy a kibocsátott gyűjtőívek igen csekély eredményt termékeltek, csupán egy ernyedetlen ügybarát előlegezése segíthette az építkezést ennyire.”

Június 18. (2. szám)

„A fürdői közönség naponként szépen gyülekezik, – a társas élet elég eleven, a körök apróbbakból nagyobbakká alakulnak, – maholnap a színház is megtelnék.”

„Gőzhajónk sokkal vidámabban néz ki, mióta utasai számosabbak, – az új kapitány Lingauer Sándor úr ügyes és tapintatteljes kormányzattal vezényli a hajót, – a rend és pontosság mindenben kitűnik, minden kivándja a köztetszést, – az általában kedvelt Krainer Ede hajói számvevő úrral ez idén is találkozik a közönség. Megjegyzést érdemel ezen balatoni Kisfaludy gőzhajóról az is, hogy az egész hajói személynét, az elsőtől az utolsóig mind magyar ember.”

„Lengyel Sámuel fényképész¹² úr, ki e hivatásában valóságos művész, s ki a fürdői közönségnek már a múlt évben is teljes köztetszését nyerte meg, s kit művészetében, a közönség érdekéből ajánlanunk kell, f. hó 14-én megérkezett s a nagyvendéglőben, földszint, a postahivatal szobája előtt elnyúló folyosónak hátsó végén 16. számú szobában kezdte meg működését.”

„Mangold Henrik füredi magán-orvos úrnak, „Der Kurort Füred am Plattensee – B.-Füred” című német nyelven most megjelent munkája igen kielégítő, – leírja vázlatosan a fürdő történelmét, fekvését, éghajlatát, gyógy módját, körülményesen a fürdőt, – amint halljuk, magyarra is átfordítandja művét a szerző. Figyelmeztetjük a közönséget az érdekes műre.”

Június 25. (3. szám)

„Fürdőnk napról napra élénkebb kezd lenni, tisztelt vendégeink szépen szaporodnak, s így eloszlik azon aggodalom, melyet csupán a hűvös, szeles és kellemetlen időjárás okozott, s mely szerint azt hívők, hogy tán ez idén kevés lesz a vendég. Nem kell félni, B.-Fürednek mindég megjön a közönsége. – Nem azon fürdők közé tartozik B.-Füred, melyeknek jövője

a véletlentől függhet, ahol ennyi a természet bája, ennyi az élvezet és gyógyhatás, nem maradhat látogatlanul.”

„Amily gyorsan érik e vidéken a gabona, maholnap aratást látunk, pedig meglehetőset. A széna kissé vékonyan ütött ki, de nagy szükség azért abban sem lesz. A bortermés jól biztat.”

„Már több grófi- és előkelő család mulat Füreden. A füredi villa is élénken látogattatik.”

„Június 18-án érkezett meg Molnár György budai népszíntársulatának egy fényes része, mely az előadásokat június 21-én meg is kezdte.”

„Június 19-ikén a szegedi halászok, kik a balatoni halászatot bérben bírják, nagyobb mennyiségű halat fognak, 120-130 fontosakat¹³ is. A helybeli halászok, különösen nyáron, kevés sikerrel halásztak, ezen alföldiek pedig felette szerencsések, – valószínűleg jobban értenek hozzá, készleteik is célszerűbbek.”

„Június 20. A balatoni hidegfürdők egész élénkségekben voltak, mi nem is csuda, hisz a lének és víznek hőmérséklete oly magas fokozatú, miként illető rovatunk is mutatja¹⁴, hogy hideg fürdőben magasabbat nem is kell kívánni.”

„Június 2. [...] megjött, – ki – ki jött meg? – Ő – az ország bárója b. Bizay Mihály¹⁵ úr, a fürdőnek életadó lelke, [...], nincs több unalom...”

Június 28. (4. szám)

„Június 21-én nyitattott meg nagy ünnepéllyel a B.-Füredi gyönyörde. Külterén, vagyis udvarán, hol a tervezett virágos kert ez idénre még el nem készülhetett, cserép és faedényekben tenyészett virágokból rögtönzöttetett kert, – több nemzeti zászló lobogott az ünnepély meghirdetésére és emelésére, – fényesen volt világítva az egész nyíltcsarnok, harsogott a szegediek zenekara s igen jól mulatott a nagyszámú közönség.”

„Szél Farkas¹⁶: Jún. 23-án kedden, a Kisfaludy gőzös egypár hajót vitt Siófokra. Ezen pompás körülményt felhasználatlanul nem akará hagyni a kéjutazás több barátja; így történt az, hogy az indulásra kész hajó és annak szívélyes kapitánya egyszer csak azt vevé észre, hogy nem egyedül mennek a vén Balaton hintázó hullámain, de mintegy 8-10 tagból álló kis társaság és a hajó rendes bandája is „beállított.” Természetesen hivatlan vendégnek ajtó megett a helye, azért voltak ezek hívottak, hogy ne az ajtó megett, hanem a hajó tezején foglaljanak helyet, még pedig rakott asztal körül.

Most lehetett csak látni, mi mindent rejt magába Kisfaludy-gőzőse. Bor a javából, és sajt a legjavából! Mi kell egyéb? Zene és tánc. Ott vannak azok a kis cigánygyerekek, a kik úgy beléd húzzák, hogy: „Szomorú már a híres Balaton” hogy bizony még elhiszed! Pedig dehogy szomorú, már hogy volna szomorú, mikor ilyen jókedvű társaságot lát? Még a vén Balatonnak is annyira kedve támadt, hogy széles jó kedvében el kezdett táncolni – a hajóval, s azt úgy megforgatta, hogy bizony azok is, kik rajta voltak, alig állották meg, hogy ne keringjenek. A világ nagyobbára már úgy is keringett velők.

De nem esett semmi baj, egy-két lágyabb természetén mutatkozott ugyan a tengeri betegség, de ez nem sokáig tartott, mivel a hajó kikötött és a társaság a siófoki hosszú hídon át a városba vonult kikapihenni az est kéj- és gyönyörteljes fáradalmait. A hosszú híd hármasszalkából áll ugyan, de azért csak egy deszkán kell sétálni, miután egy deszka a másiktól célszerű távolságra tevődött(!). Van olyan hely is, gimnasztikai szempontból, hol a Balaton tükre fölött csak egy gyenge, keskeny deszkán kell átjárni. Itt megmutatta a kéj-utazó társaság, hogy a magyar mégsem olyan nagyon ázsiai kényelmű, és hogy tud a lábán járni, ha akar. Adj a Isten kinek-kinek az egészségére!

De bent a siófoki vendéglőben a csirkék és borjuk halálára, ugyancsak elfeledte az egész vidám sereg az eddigi híd apropost¹⁷. A mal... vagyis Bizaybanda¹⁸ húzta, a korcsmáros is húzta – (a krétát) – a bor is húzta az ember száját.... De mindezzel itt senki sem törődött. Vég kedv volt ide jövet! Vég kedv van itt! – és az leend visszamenet! A visszamenetel az igaz, legszebb volt. Éj van ... mindenki a fedélzeten áll vagy ül, és nézi az eget, a csillagokat, a gőzös kéményéből kifele szálló és szerteszéporkázó láng-hullámokat, – mint festik le magukat a Balaton ragyogó tükrében. Oh, ha az éj örökké tartott volna! Sőhajt fel minden résztvevő – visszaemlékezvén a siófoki kirándulás kellemes részleteire!”

Július 2. (5. szám)

„Június 28. Délben a Kisfaludy gőzösn mintegy 60 egyénből állott fényes társaság érkezett pár napi kirándulásra Pestről B.-Füredre.”¹⁹

„Június 29. A B.-Füredi villában esti 7 órakor léggömb bocsátatott föl egy művész által – sokan mentek ki a társas kocsikon változatossággal és estélyezés végett.”

„Július 1. E napon tartotta Mayer vendéglő²⁰ ez idén az első tombola játékot, mely újdonságban nagy kíváncsisággal vett részt a fürdői közönség.”

„A Balaton apad, a Siófoknál megkezdett szabályozási csatornába²¹ nem igen adja a vizet.”

„Mióta a júniusi hűvös, szeles időjárás jobbra változott, mondhatatlanul kedvesek a balatoni hideg fürdők, – látogattatnak és használtatnak is annyira, hogy majd egész napon át alig maradhat a Balaton békében.”

Július 5. (6. szám)

„Július 3. Tisztelgő zene Kisfaludy szobránál, – Kölcsey „Hymnusával” kezdetűt, mit a „Szózat” követett. Az alsó és felső sétátér tele volt közönséggel, a megható zene kit-kit átitthetett, – némelyek föllekesültek a dicső költők kegyeletes megemlézése felett, míg mások bánatosan gondolák át, hogy miért élnek ama nagyok csupán szellemileg köztünk, s miért nem láthatjuk Kisfaludyt, Kölcseyt, Vörösmartyt újabb tettekben is költészetünk egén ragyogni.”

„Július 4. A villában táncvigalom akart lenni, de a közönség nem akart kimenni, inkább tombolázott Füreden Mayer vendéglőjében.”

„A fürdői színházi bizottmány, mely más szent, üdvös és egyéb, a helyi viszonyokból felmerülni szokott célokat is kitűz teendőinek s erélyesen is működik a kivitelekben, sorsjátékot szervez, melynek tiszta jövedelme a helybeli kórház javára fordítatik, – egy része a színpör végleges elkészítésére.”

Július 9. (7. szám)

„Szuk Róza gordonkaművésznőnknek várva várt hangversenye jövő héten, július 16-án délutáni 3 és fél órakor fog a nagyvendéglői táncteremben tartatni...”

„A kéjutazó társasággal f. hó 14-én délutáni 6 órakor fog Kisfaludy gőzösnök megindulni és mintegy esti 10 órakor fog Keszthelyre érkezni, – a társaság 15-én Keszthelyen marad, kivéve azokat, kik onnan tovább is tesznek kirándulásokat, Rezi, Tátika, Sümeg, Csobánc, Szigliget felé. – Július 16-án fognak reggeli 8 órára B.-Füredre visszajönni.”

Július 12. (8. szám)

„Az ez idényi B.-Füredi Anna-bál f. hó 26-án fog megtartatni. Mint értesültünk, [...] a nap ünnepélyére Pestről egy 300 egyénből alakulandó társaság fog B.-Füredre kéjutat intézni, – amint az

előkészületek gyanítatják, minden elkövetetik, hogy a kedves pesti vendégkoszorú az élvekből semmit, a kényelemből még kevesebbet legyen kénytelen veszteni, amint hírlik, ha valaha fényes volt a füredi Anna-bál, úgy fényes fog az lenni ez idén, – mi hogy teljesüljön is, igen kíváncsok, mert hisz a füredi saisonnak, legfőbb, legnagyobb napja az évenkénti Anna-bál, – oly nap ez Füreden, mint másutt a búcsúk napja, mintha az egész fürdői közönségnek valóságos családi ünnepe volna. [...]"

„Folyó hó 26-án nagyobbyszerű s felsőbbbségi engedéllyel szervezendő sorsjáték fog tartatni, a füredi színpad végleges befejezésének költségeire.[...] A főnyeremény egy 2 személyre való finom teaszerviz, ízléses alakban, b.-füredi színezett tájképekkel, – a híres herendi porcelángyárból Fischer Mór úr kiállítása, – a többi nyeremény is mind elég szép és értékes, összesen 1200 sorsjegy lesz. [...]"

Július 16. (9. szám)

„Hollósy L. Kornélia jeles művésznőnk, mint értesültünk, f. hó 19-én este érkezend körünkbe. Szállása az Eszterházy-féle vendéglőben leendő, a bér-lő Glazer Kornélia asszony, szívességből saját szobáit engedvén át a művésznőnek használatul.”

„Hollósy L. Kornélia annyiszor koszorúzott jeles művésznőnk előbb, mint hirdette volt, megérkezett a fürdőbe, s így megelőzte azon megtiszteltetést, mely szerint Keszthelyig elébe menendett egy díszes küldöttség s elveszett a szerencse Őt ide kísérhetni, – a szerencsét pótolta némileg a meglepetés öröme. Csakhamar elterjedt az örömdolgozó hír, s még megérkezésének estéjén jól rendezett éjzenével tiszteltetett meg. Hangversenyét július 21-én adandja, részleteit a külön megjelenendő műsorozat fogja meghozni, jegyeket előlegesen lehet a fürdőfelügyelői irodában kapni, [...]"

Július 18. (10. szám)

„A nagyvendéglő termében e hó 16-án rögtönzött táncestélyben nem nagyszámú, de szép közönség vett részt. Az estélyen pár magyar öltözetet is lehetett látni. Volt csárdás, francia négyes, polka, sőt talán keringő is.”

„A f. hó 26-kán rendezendő Anna bálra már nagyban folynak az előkészületek, melyekről ítélve az igen fényesen fog végbemenni, és ha a pesti kéjvonat terve is sikerülend, nagyszámú közönség veendő részt benne.”

Július 23. (11. szám)

„Tiszta²²: Balaton-Füredre való kellemes visszaemlékezése egy utasnak

„Szívem mindig vágyott Balaton-Füredre, hogy láthassam [...] imádott hazám azon regényes paradicsomát, melyet annyian megénekelték, s melyről ismerőseim – kik itt időztek – néma fájdalommal váltak meg és melyről még mindig oly örömmel emlékeznek vissza.

Van az embernek néha egy érzete, melyben a kicsiből nagyra emlékezik – ez a tárgy iránt való rokonzatának tulajdona. Amidőn a halhatatlan Kisfaludy nevére címzett gőzösről először megtekintém a Balaton tengerét, Nápoly, Nice kedves vidékei jutottak eszembe és ezen szép álomból csak a hajóskapitány határozottan kiejtett „itt vagyunk” felkiáltása riasztott valóságra, és csak az „Isten hozott” két szó, melyekkel az ismerő az ismerőst köszöntötte, emlékeztetett arra, hogy „honn” vagyok, s a szíves kézszorítások, melyeket csak a magyar tud nyújtani.

Ezen fürdő valóban nagyszerű, mely minden más fürdőnek ónlábú pátozát kerüli, a kisebb fürdők alkalmatlan komédiásságát nem tűri, – hanem az egészen egy szabadsághoz szokott nemzetnek jelleme lebeg, itt látni a művelt magyarnak életmódját.

Istenem! Ha szellemi előmenetelünknek akadályait eltávolíthatnánk, és az anyagira több időnk maradhatna, mi nagyszerűt lehetne itt teremteni!

Ha a nápolyi öböl, Lago Maggiore és a többi európai regényes vizek partjait, a jó levegő, szép kilátás, kellemes fürdés és a nyugodt életmód miatt, ezer meg ezer család pompás villái veszik körül, kik vagy csak városi, vagy kellemetlen fekvésű, levegőjű, környezetű vagyonnal bírván, ott töltik az évnek téli vagy forró hónapjait, miért nem szerezhethé kis magyar tengerünk is éppen azon élvezet? [...]"

Miért nem jönnek hát az idegenek ide nyaralni? Hiszen az imént említett vizek körül többnyire idegenek laknak! Ha a Balaton a külföldön volna, ezen 24 négyszög mértföldű víz partjait ezer villa övezné körül. – Mi az oka, hogy nem úgy van? ... nem tudom! ... De kár, hogy le akarják csapolni [...]"

Kár, hogy ezen szép fürdőhelyen nem a Balaton tava a sark, mely körül az egész forogna; [...] Én jobban szeretném, ha az egész a tó felé nehezednék. A Balatont egy erős kőfal szorítaná medrébe, azon történnének a szokott séták, fák árnyaitól fedve, kő védővel (parapet)²³ szegélyezve, ezen sétaterhez közel lennének a társasági termek, olvasó, játszó,

ebédlő-helyiségek, fagyaldák, szóval minden mi a fürdői élethez szükségeltetik. Esőzés idejében pedig víz-ivó termék, folyosók stb. És hozzá járulna még egy kis kikötő, melyben néhány angol vitorlás csolnak tartatnék, mi élvet és testgyakorlatot szerezne ez a víz tükrén. Az evezés gyakorlata bizonyosan fölérne az arácsi sétával, mely a fürdéshez oly megrendelt szükség. Jó volna, ha a pesti csónakdatársulat ide is áttenné fiókszekét, itt is szerezne tagokat és csinos egyenruhájukban vitorlázának a Balatonon, – és ez mind a Balaton lágy levegője beszívásával történhetnék.

Ily érvek mellett a víznek morális haszna is nőne. Hogyha a vendégeknek, kikről fel kell tennünk, hogy egészségük helyreállításáért vannak ott, nem kellenék a harmadik emeletbe – kivált a mellbetegeknek – mászni, hanem inkább a tó partján elszórt [...] kis svájci vagy más lakokba húzódni vissza. [...]”

Július 19. A gyönyördében fényes tombolajáték, – az étkezőasztalok a gyönyördének mind belsejében, mind előterén általában elfoglaltattak. A tombola végeztével a közönségnek nagy része a táncterembe vonult, s mivel kinn az idő igen komoran borongott, s csak is néha-néha mosolygott rövidet és zordonat szerteszét cikázó villámaival, benn a víg kedélyű vendégek a már rég megkezdett esti táncvigmakokat folytatva, fényes táncoskorút alakítottak. S reá húzták a szegediek úgy, hogy az ablakok alatti éjzenét, az elemek dörgését hallani sem lehetett, s amily komor és borult volt Füred külseje, oly vidám és derült lett a nagyvendéglő termeinek belseje.

Többen jelentek meg nők és férfiak igen csinos magyar öltönyökben, a többek közt számosan voltak jelen, kik nem táncoltak, de a valóban jó táncosok figyelmes és elragadó szemlélésében is jól mulattak. A b.-füredi esténkénti táncvigmak a legfényesebb és ünnepélyesebb vigmak közé sorozandók, mert a nagyszerű, díszesen szerelt termék, a mindig jó kedvű, szép közönség, – a jó zene, a minden tekintetben kényelemig kielégítő szolgálat annyira emelik vigmainkat, miszerint azoknak mindegyike fényes táncestélynek tekinthető.

„Július 19-én kora reggeltől kezdve folyamatosan esett, – csendes, de igen szapora s földet mélyen keresztülható eső volt annyira, hogy az úgyszólván egész idén semmi esőt nem kapott s majdnem megégett föld tökéletesen jóllakott az éltető nedvvel...”

„Hazai irodalmunk is díszesen van képviselve a fürdői idényben Jókai Mór, Vajda János, Zilahy Károly, Bajza Jenő és Ozoray Árpád urak személyében, kik a napokban érkeztek körünkbe.”

„Hollósy L. Kornélia jeles énekművésznőnk, f. hó 23-kán a nyári színkörben is igen szép számú közönség előtt énekelt.”

Július 26. (12. szám)

„A Hollósy Kornélia által f. hó 21-kén rendezett hangverseny, a nagyvendéglő termében nagyszámú közönség jelenlétében kitűnő sikerrel ment végbe. A hangverseny műsorozata következő volt. Első szakasz. I. Népdalok zongorakíséret mellett, éneklé Hollósy Kornélia. II. „Magyar leány dala” költemény Garay Jánostól, szavalta Halasy Róza k. a.²⁴ III. „Ki vagyok én” népdal zongorakísérettel, éneklé Boronkay Károly úr. IV. „Ária” Lindából, zongorakísérettel, éneklé Hollósy Kornélia. Második szakasz: I. Fonódal, Littowtól, zongorán játszotta Csapó Janka k. a. II. „Kettős” Luciából, zongora kísérettel éneklék Hollósy Kornélia és Kovách Kálmán úr. III. „A rab” költemény Csapó Kálmántól, szavalta B. Földváry Júlia k. a. IV. „Változatok régi népdalok fölött” Huber Károlytól zongorakísérettel éneklé Hollósy Kornélia. [...]”

„B.-Füredi lövölde. Hogy a fürdői hiányok minél inkább pótoltassanak, s helyökre újabb és újabb élvek léptethessenek, 1862. évben a lövölde is létrejött. A park, vagyis az erdős, ligetes sétány²⁵ megett van mintegy kétholdnyi terület fallal kerítve, a terület közepén álló lövöldei épület előtt egy kis növénykert, az épület után a lőtávolság helyisége. Maga az épület áll egy kisebb szobából, mely szertárlat és egy tágas teremből, melyben a lövész bútorokon kívül vannak kényelmes asztalok, nyugágyak, székek, – élénkítik e termet, az intézet főnállása óta tett mesteribb lövéseknek díszes emlékei, – ezen emlékek csinos olajfestményű keretes tájképeken vannak megörökítve. Minden emléken a lövőnek neve, a lövésnek ideje följegyezve olvasható. A lőtávolság helyisége egész a célíg és azon túl is a jól alkalmazott védfalak által minden veszély ellen óva van. Az intézetet kezeli Kirner József pesti puskműves, ki évenként igen jeles puskákkal és pisztolyokkal szokott itt többet magával megjeleníteni, kik a fegyvereket töltik s a lövőknek készen adják át, egy lövésnek ára 10 kr. A lövések többnyire angoldamaszk célpisztolyokkal történnek, mindig 30 lépésnyi távolságról – a gyakorlatok délelőtti 9 órától déli tizenkét óráig, s délutáni 3 órától ötig szoktak tartatni, – megkezdettek az idén július 13-án délelőtt.”

„Hollósy Kornéliát, midőn f. hó 23-kán elutazott, igen szép számú közönség kísérte a gőzhajóra. A helybeli teljes zenekar magyar indulókkal búcsú-

zott el a művésznőtől. Midőn a gőzhajó megindult, szünni nem akaró „Éljen” kiáltásokat hangoztatott a közönség. [...]”

Július 30. 13. szám.

„F. hó 26-án ment véghez az évenként megtartani szokott országos hírű „Anna”-bál Mayer vendéglős fényesen fölszerelt nagy termében. Mindamellett, hogy a tervezett buda-pesti kéjvonat létre nem jöttével több vendég elmaradt, szép számú közönség volt jelen. Kamélia koszorúnak is nevezhetném az elegáns társaságot, melyet a délceg magyar öltönyű ifjúság tartott össze s tett fel a vídamság, a jókedv istennőjének homlokára, hogy elébe borulva, ünnepélyes áldozatot mutathasson be neki – vidor lejtésekben, ábrándos lopott pillantások-, mosolyok- és lassúdad sóhajokban, jó zene s édes visszaemlékezésben. A vigalom 9 órakor vette kezdetét s másnap reggeli 5 óráig tartott. Bálkirálynőt nem nevezhetünk – mindenki azt tartja királynőjének ki szívéen uralkodik:[...]”

„Lövoldei napló: Július 21. Részt vettek: Jókay(!) Mór, Inkey Ádám két 4-est lőtt, Boronkay Károly, Halassy Aladár, Tallián Géza, Beretvás Endre.

Július 22. Részt vettek: Jókay(!) Mór, Boronkay Károly egy 4-est lőtt, Inkey Ádám három 4-est lőtt, Nagy Márton.”

Augusztus 2. (14. szám)

„Július 29. A nemzet bárója, egy óráját szüntelenül mutogató fiatal emberhez így szóla: „szép óra, pompás óra, drága óra, – csak egy hibája van: nagyon ócska a – mutatója.”

„B.-Füredi színház

Július 30. „Tíz leány és egy férj sem”, víg operett 1 felvonásban.

Július 31. „A dajka” víg operett 1 felvonásban.

Augusztus 1. „Eljegyzés lámpafénynél” operett 1 felv. és „A becsületszó” vígjáték 3 felvonásban”

„Ma, 2-ikán leend Jory Antal zongoraművész úr hangversenye. Figyelmeztetjük rá a közönséget, mert ritka élvezetben fog részesülni. Jory úr budai magyar születés, 20 évig volt a dalok hazájában, Olaszországban tanulmányozás végett, most szándékozik, mint jó hazafi bemutatni honának fáradozása eredményét. A közönségtől függ, hogy a magyar művész egyszer valahára honában szedhesse a legédesebb gyümölcsöket.”

Augusztus 6. (15. szám)

„Aug. 2-án Jory Antal úr hangversenye a forróság miatt elmaradt ugyan, bár délelőtt sokan jelentkeztek az ottani megjelenésre. Jory úr egyébiránt dúsán kárpótolva volt amennyiben a legfényesebb családok szőlíták fel őt, hogy magány köreikben mutassa be művészetét.”

„B.-füredi színház

Augusztus 2. „Tíz leány és egy férj sem” víg operett 1 felvonásban.

Aug. 3. „Choufleuri úr otthon lesz” víg operett 1 felvonásban.

Aug. 4. Előadás nem volt.

Aug. 5. Nagy Luiza felléptéül: „A cigány” énekes népszínmű 3 szakaszban.”

Augusztus 9. (16. szám).

„B.-füredi színház

Aug. 9. „Liliomfi” énekes vígjáték 3 felvonásban

Aug. 10. Nem volt előadás

Aug. 11. „Charlotte kapitány”, vígjáték 3 felvonásban.”

Aug. 12. „A szerelem politikája” vígjáték 1 felv. és „Földszint és lebuji”, vígjáték 1 felvonásban.

Augusztus 13. (17. szám)

„Aug. 10-én nagy tombolajáték a gyönyördőben. Főnyeremény: azon alabástrom állóóra, melyet a július 24-diki tombolajáték alkalmával az el nem adott kártyákon maga a színikör nyert meg. Az ekkori nyeremények 140 ft-ot tettek ki, melyből tiszta haszon 58 ft maradt. A színikör 40 krajcáros jegyekkel újra kijátszotta az órát; gróf Zichy Antal nyerte meg s visszaajándékozta a színikörnek. Ekkor a kávéház előtt ünnepélyesen el lett árverezve 17 ft 20 kr-on. Ullman úr – mint legtöbbet ígérő tulajdonává lőn, ki azt szintén a színikörnek ajándékozta. Az óráért ekként 52 ft jött be – s az óra is megmaradt. Hétfőn tehát több tárggyal együtt, melyek az Oblat-féle sorsjátéknál a színikörre visszamaradtak, eltomboláztatott. Ekkor nyerője: Adler úr lőn, ki azt szintén – – – hazavitte.”

„Lapunk 14-dik számbeli szőrejtvény megfejtése: Laborfalvi Róza, a képtalányé: Jókai Mór és Kakas Márton nejükkel együtt itt vannak.”

„Aug. 16-án tartatott meg a b.-füredi színház-építési választmány ez évi gyűlése. Jelen voltak a gyűlésen: Zichy Manó gróf, elnök; Boronkay Károly, Inkey Ádám, Inkey Kázmér, Jókay(!) Mór, Kristián Pius, Orzovenszky Károly, Somsich Pál,

Stankovánszky László, Vadnay Rudolf választmányi tagok; Écsy László pénztárnok és Huray jegyző. Határozatba ment: 1. hogy a választmány főlészólitást intézend a zalamegyei Kisfaludy színházi bizottmányhoz az iránt, hogy a nevezett színház alap-tőkéjéből még meglévő összeget a színkör építésére átengedné. Továbbá, hogy hajlandó-e a régi színházépületet, mely már semmi jövedelmet nem hoz, sőt jókarban tartása évenként tetemes költséget igényel, az uradalomnak cserébe átengedni a színkörért úgy, hogy az uradalom annak földszinti részét vagy átalakítás, vagy építés által, az oly annyira szükséges földött sétatérre és társalgó teremmmé alakítsa, emeletén pedig a lakószobák számát szaporíthassa. 2. Écsy László pénztárnok úr megbízott, hogy utólagos jóváhagyás reményében a régi színházi épületet kisajátítván, az abból begyűlendő jövedelmet a színkör építési költségei fedezésére fordítsa. Végül 3. Határozatba ment, hogy az úgynevezett „gyógydíjak”-ból ne, mint eddig, százalék adassék a színkör javára, hanem a gyógydíjak 50 krrel fölemeltetvén, az így begyűlt összeg fordíttassék a nevezett célra. Ez árfölemelés engedélyezésért az orsz. magy. kir. helytartótanácsához intézendő folyamodvány szerkesztésére Écsy László úr, a fürdőigazgató kéretett föl.

„Aug. 16. Kirándulások családonként: a nosztori völgybe, Tihanyba kocsin, Tihanyba a Balatonon, rákászat, halászat – és rekkenő melegség.”

„Vegyes tudósítások: A fehervári zenészek, miután a szegediek eltávoztak, megérkeztek Füredre. A csárdásokat jobban, magyarosabban húzzák, mint az előbbieket, méltán megérdemlik, hogy ne valcerozzunk, hanem csárdásozzunk.”

Augusztus 20. (19. szám)

Egyébiránt pedig a vendégek még egyre jönnek-mennek. Amennyi elmegy – annyi jobbára naponként csak összevergődik. Minek is időt szabni a mulatságra? Akkor és addig élvezzük a szabadot, a természet szépségeit, míg az ősz szele egy-egy el-sárgult levelet nem küld a suttogó fákról, hogy közelg ám már, siessünk fedél alá. Most még mindig fürdői idény van.”

„A kölcsönkönyvtár még mindig nyitva van a fe-lügyelői irodában. A rendes kaució letétele mellett hetenként 50 krajcárt kell fizetni, s bármely könyvet elolvashat az ember. A beállott esős időkre ajánljuk e valóban válogatott s a legújabb munkákkal ékeskedő könyvtárt.”

Augusztus 30. (20. szám)

„Aug. 20-kán a kápolnában szép számú közönség jelent meg az első magyar király, szent István ünne-pét honfűti kegyelettel megűlni. Valóban gyönyörű-ség volt együtt látni a díszes úri rendet a nép egy-szerű fiaival, amint mindegyikük ajkáról forró ima szállt föl az egek urához, hogy enyhítse a szeretette hazánkon uralgó ínséget és csepegtessen reményt fájó szíveikbe. És az ég meghallgatá az imát, mert már másnap jótékony esőt bocsátott a tartós száraz-ság miatt eltikkadt mezőkre, hogy ez által a szintén pusztulásnak indult őszi növények és gyümölcsök egészen új életet nyerve, legalább némi kárpótlást nyújthassanak a vesztett nyári reményekért.”

Szeptember 9. (21. szám)

„Az idei fürdői közönség korán szétoszolván s lapunk hetenként kétszeri megjelenésének helyi ér-dekessége nagy részben megszűnvén, e f. szept. hó-ban a lap csak 9-én, 18-án és 27-én fog megjelen-ni, mit azon körűlmény is szükségessé tett, misze-rint lapunk ez idén fogja f. évi október hó 1-én megkezdendő első évi téli folyamát megnyitni, s a nyomdának a téli állomásra leendő átszállítása s egyéb előkészületi foglalkozások, utazások felet-tőbb elfoglalnak bennünket, a háramlódó rövidsé-get azonban a téli folyamból teljes készséggel, s kö-telességünk teljes érzetében ki fogjuk pótolni. A szerkesztőség.”²⁶

„Augusztus 30. Ma utaztak vissza színészeink Budára. Egy sem könnyezett az elválás miatt: talán a szívük hidegűlt meg az itteni részvétlenség telében ... talán odahaza mégis jobb dolguk lehet. [...]”

„Ugyancsak a mai napon szűnt meg a vasutтали közlekedés a Balatonon – Füred és Szántód között. Ezután csak f. hó 5. 10 és 15-dikén fog közlekedni – de Siófoknál.”

„Vegyes tudósítások: Unatkozunk biz itt mi már. Oly szép az idő pedig – most volna legkellemesebb a fürdői élet! De ha bevett szokás, hogy szeptem-berben – mert r van e hóban nem dívik fürdői idényt tartani – nem dívik itt is maradni. Egy-ketten vagyunk még...[...] Ott van a Balaton – oly meleg, oly hívogató, egy-két vízimadár úszkál csak benne ... az is elégedetlen. Ott van a táncterem; a fehervári zenészek úgy talp alá húzzák a csárdáso-kat – mit ér? A tündérek elrepültek; mi – vén legé-nyek? solo²⁷ nagyon alkalmatlannak találjuk a lej-tést. Ott van a lanyha délután, de nincs, ki tervez-né, de nincs, kinek tervezne kéjkirándulást.

Ott van az ábrándos gyönyörű est, a dalos csónakázók helyett álmos halászhalkák egyhangú evezőcsapása hangzik, még a halászmadarak is eltűntek – bizonyára azokkal, kik a zavarba szerettek itt halászni. A park is néma – olyan néma, mint költőnk szobra, akitől szintén elfeledkeztek már a zenészek, hogy minden

péntek estén megtiszteljük azzal a három dallal, mely igaz magyar szívből eredett. A tengeren dal, a parton dal... „Virág a réten, csillag az égen – nem kap a lány is a legényen!” nem hangzik már. Édes suttogások szőlő-ernyős pavilonban ... csendes vallomások rózsabokor mellett – nincsenek sehol”

Jegyzetek:

- 1 Györök György: Ld. Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.
- 2 Lichneckert András: Écsy László fürdőigazgató naplója 1863–1892. Balatonfüred, 2008. 21–74.
- 3 A hajó szállította a déli partról a vonattal érkező vendégeket.
- 4 Tempe-völgy: Szépségéről híres völgy Görögországban. A görög mitológia legszebb vidéke, az antik költők gyakran megénekelték.
- 5 A pesti Pilvax kávéházra hasonlító kávéház 1848-ban a Nagyvendéglő bővítésekor épült.
- 6 1878-ban lebontották, helyén a következő évben új kávécsarnok épült.
- 7 fotogén: barnaszénkátrányból előállított világítóolaj.
- 8 Szuk Róza (1844–1921) az első magyar gordonkaművész, külföldön is nagy sikereket aratott.
- 9 Hollósy Lonovics Kornélia (1827–1890) korának külföldön is ünnepezt operaénekesnője. 1862-ben lépett fel utoljára a Nemzeti Színházban. Nagysikerű országos körútja során tartotta füredi hangversenyét.
- 10 Széchényi Ferenc arácsi kastélya ekkor átalakítva szálló és mulatóhely.
- 11 A Kiserdőben 1861-ben készült el a nyári színpad, megnyitásakor még csak a színpad volt fedett.
- 12 Lengyel Sámuel (1826?–1888) az első fotográfus Füreden.
- 13 font: Korabeli súlymérték, mintegy 0,56 kg.
- 14 A levegő és a Balaton hőfoka egyaránt 19, 5°C volt.
- 15 Bizay Mihály: Ld. Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.
- 16 Szel/Szell Farkas (1844–1909) költő, író, ekkor ügyvéd, később ítélőtáblai tanácselnök.
- 17 Helyesen: à-propos: (francia) = talpraesettség
- 18 „mal...”: malacbanda. Így nevezték a gyermekekből álló cigányzenekart.
- 19 Füredre ekkor leggyorsabban a déli parton 1861-ben kiépült vasúton, majd Szántódról hajón lehetett eljutni.
- 20 Mayer Antal a Nagyvendéglő, (ma Anna Grand Hotel) bérője.
- 21 A Sió folyót a Balaton vízszintszabályozása és a Duna–Balaton közötti vízi közlekedés érdekében csatornává építették ki, az elzáró töltést 1863 októberében vágták át.
- 22 Tiszta Károly földbirtokos Selyebről (Abaúj, ma Borsod-Abaúj-Zemplén megye) júl. 16-án érkezett Füredre, a lap közölte még Bizayról írt és Füredtől búcsúzó versét is.
- 23 parapet: (ejtsd: parapé), mellmagasságig érő korlát, mellvéd
- 24 kisasszony
- 25 Az Angolkert (ma Kiserdő)
- 26 Az ígéret ellenére a lapnak ez volt az utolsó száma.
- 27 Solo: szóló (olasz): egyedül, partner nélkül

A Kerek templom – Lengyel Soma fotográfiája
(Helytörténeti Gyűjtemény)
(Új szerzemény)

A 2013. ÉV ELSŐ FÉLÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI

1938. január 13.

75 éve

adták át a füredi községi postahivatalt. Építése 1937 júliusában kezdődött. Az új és korszerű postaépület létrehozásában meghatározó szerepe volt a korábbi arácsi postavezető, id. Simon Károly kitartó igyekezetének, és Darányi Kálmán akkori földművelésügyi miniszter támogatásának. Az új postaépülettel kapcsolatos dokumentumok nagy részét a Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kiállítóhely őrzi fia, Simon Károly adományaként. Bővebben: Füredi História 2003/1.sz., 5–8.; Márványtábla helyett. Balatonfüred, 2008. 135–141.

A postamester családja és munkatársai körében

1938. január 27.

75 éve

hunyt el a veszprémi kórházban Cséplő Ernő újságíró. Fonón született 1876-ban. 1906-ban Óvári Ferenc hívására Siófokra költözött. 1907-től a Balatoni Szövetség titkára, 1922-től haláláig igazgatója volt. A szövetség *Balaton* című folyóiratának szerkesztője -tól -ig. 1909-től élt Balatonfüreden. Egykori füredi házában (ma: Csonkai u. 4.) volt 1927-ig a szövetség hivatalos irodája is. Az épület ma az *Új Ember* című folyóirat üdülője. Cséplő Ernő az arácsi katolikus temetőben nyugszik. Bővebben: Füredi História 2004/3.sz., 16–19.; Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

Baán László

1888. február 13.

125 éve

született Lengyeltótiiban Baán László tanító. 1919 és 1948 között a füredi római katolikus elemi iskola tanítója, majd igazgató-tanítója, és tagja a füredi római katolikus egyházközség vezetőségének is. Karmestere az 1929-ben megalakult római katolikus egyházi énekkarnak. A *Balatonfüred* című hetilapnak 1926 februárjától megszűnéséig, 1944. október 4-ig felelős szerkesztője. 1978-ban hunyt el a veszprémi kórházban. A balatonfüredi Bajcsy-Zsilinszky utcai római katolikus temetőben nyugszik. Bővebben: Füredi História 2002/3.sz., 31–34.; Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

Cséplő Ernő

1963. február 24.

50 éve

közigazgatásilag összevonták Balatonfüred és Balatonszőlős településeket. Az összevonásról a

Kisfaludy TSz ülésén döntöttek 1962 júliusában. A rendszerváltást követően 1990-ben Balatonszőlős újra önálló település lett.

Márkus Dezső

1913. március 8.**100 éve**

született Losoncon [ma: Lučenec, Szlovákia] Márkus Dezső katolikus elemi népiskolai tanító. 1933 szeptemberétől Arácson, a népiskolában kezdett tanítani. 1935-től az egyházközség énekkarának karvezetője volt. 1941-től Füreden tanított. Tevékeny részt vállalt az arácsi és füredi kulturális élet szervezésében. 1950-től 1969-ig a piros templom kántora és karvezetője volt. Számos újágban publikált „mád” néven. 2004-ben hunyt el Balatonfüreden. A füredi Bajcsy-Zsilinszky utcai köztemetőben nyugszik. Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

1988. május 7.**25 éve**

aláírták a németországi Germeringgel kötött testvérvárosi szerződést. Ebből az alkalomból a polgármesteri hivatal előtt emlékfát ültettek és táblát avattak.

1913. május 18.**100 éve**

bevezették a villanyvilágítást Füreden, a községben. A fürdőtelepen már az előző évben kigyuladt a villany.

1863. május 23.**150 éve**

született Nagycenken Vaszary Ernő. Mint erdőmérnök a pannonhalmi apátság ravazdi erdészetét vezette. 1912-ben Hajdú Tibor főapát nevez-

te ki balatonfüredi fürdőigazgatónak, a tisztséget 1918-ig töltötte be. 1913-ban megalakította a Kisfaludy Társaskört, 1932-től 5 évig tagja volt a Balatoni Szövetség igazgatói választmányának. 1950-ben hunyt el Balatonfüreden. Az arácsi katolikus temetőben nyugszik. 1912 októberében kezdték el építeni, és **1913. június 15-én** avatták fel a szecessziós stílusú fürdőigazgatói villát (ma: Blaha Lujza u. 3.), ahol családjával lakott. 1934-es nyugdíjazáskor ki kellett költözniük az épületből, amely ma a Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kiállítóhelynek ad otthont. Bővebben: Némethné Rácz Lídia: Balatonfüred nevezetes épületei. Balatonfüred. 2008. 108–109.; Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

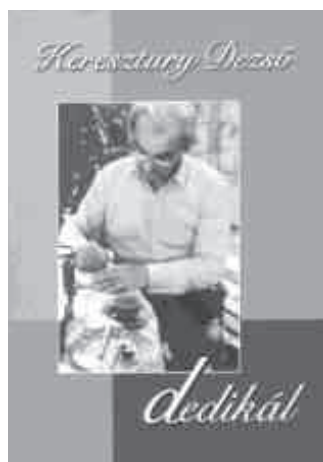
Vaszary Ernő

1888. június 3.**125 éve**

Budapesten elhunyt Lengyel Sámuel (Samu / So-ma), az első füredi fotográfus mester (fényképész). 1862 júniusában jött inasával Sárospatakról a fürdőhelyre. 1863-ig a Nagyvendéglő egyik földszinti szobájában rendezte be műtermét. 1864 májusában engedélyt nyert, hogy a parti sétányon megépíthesse saját műtermét. Ettől kezdve itt működött, a műterem az alapító halála után kb. 1900-ig üzemelt. Felvételein megörökítette a fürdőtelep nevezetes épületeit, és a szezon fürdővendégeit (Jókai-házaspár). A Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kiállítóhely több felvételét őrzi. Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

(tbt)

ÚJ KÖNYVEK

[Szemes Péter szerk.:]
KERESZTURY DEZSŐ
DEDIKÁL. Zalaegerszeg,
2012.

Az 1996-ban balatonfüredi díszpolgári címmel kitüntetett költő, irodalomtörténész, kul-túrpolitikus a magyar irodalom egyedül-álló alakja. A tematikus válogatás az ő dedikációiból (ajánlások) tár

egy kötetre valót a nagyközönség elé. Mert „Dezső bátya” ebben a műfajban is kiemelkedőt alkotott. Lapozgatás közben kitűnik az író és a „címezettek” közötti kapcsolatok mélysége, meghittsége, körvonalozódik a baráti kör.

A könyvben a legkorábbi dedikáció 1928-as, a legkésőbbi 1996-ból származik.

A balatonfüredi vonatkozású dedikációk a következők: Debrőczy Tibor, Farkas Edit, Gubicza Ferenc, Kellei György, Lipták Gábor, Rosta Sándor, Zákonyi Ferenc, a balatonfüredi kút, a szív-kórház és a Horváth ház számára írottak.

Fülöp Lajos: GYŰRŰ GÉZA BALATONFÜRED DÍSZPOLGÁRA. Balatonfüred, 2012. A Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 66.

A Gyűrű Gézáról szóló kötet lapjain meg-elevenedik egy kis da-rab múlt, pályájának és munkásságának története. Három évtizedes

füredi szolgálata során egy dunántúli kis faluból származó plébános a maga szerény, ám álhatalos módján fontos szerepet vállalva segítette a füredieket abban, hogy megőrizhessék múltjuk értékeit, hitüket, támogatta kötődésüket egyházi intézményeikhez.

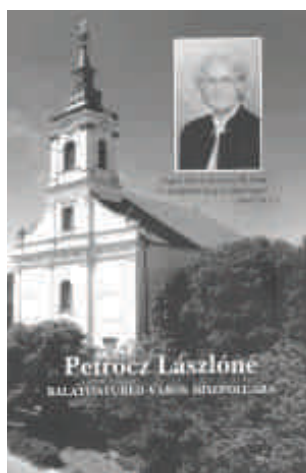
Egyfajta jelképnek is tekinthető, hogy Gyűrű Géza éppen a városunk 800 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen vehette át a Balatonfüred Város Díszpolgára kitüntetést.

Zatkalik András: BOKSAY GYÖRGY IDEGENFORGALMI ÉS IRODALMI MUNKÁSSÁGA. Balatonfüred, 2012. A Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 67.

A Boksay Györgyről készült összeállítás egy olyan emberről szól, aki, ha élne, talán tiltakozna is ellene, hogy könyvet jelentessenek meg róla.

Gazdag életút az övé. Több település is emlékezhet életére, tevékenységére. Így Pannonhalma, ahol tanult, Csopak, ahol élt. És végül Balatonfüred, ahol az Idegenforgalmi Hivatal munkatársa volt, dolgozott a hajógyárban, és tanított a Lóczy gimnáziumban – idegenforgalmi ismereteket. Ott volt Quasimodo olasz költő faültetésének bravúros megszervezésénél, ő fordította le először a híres verset – mert olaszul is tökéletesen beszélt. A kötetnek van egy jól érzékelhető másik vonulata is, a feleség szerepe, aki mindvégig támogatója volt férje munkájának.

[Praznovszky Mihály szerk.:] **PETRŐCZ LÁSZLÓNÉ BALATONFÜRED DÍSZPOLGÁRA.** Balatonfüred, 2012. A Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 68.

Petrőcz Lászlóné közel 40 éve költözött ide férjével, Petrőcz László református lelkésszel, hogy itt otthonra találjanak, és szolgálják a helyi gyülekezetet.

A róla szóló kötet lapjain nyomon követhetjük a füredi lelkész házaspár életének alakulását, azt, hogy a kórházi dolgozó „Marika néni” mekkora hivatástudattal végezte munkáját, amellelt, hogy anyai teendőit ellátta, segített férjének felújítani a közel százötvenéves református templomot, s megteremtettek egy gyülekezeti házat – a semmiből. Mindeközben szervezte a füredi gyermekek hitéletét is. A Balatonfüred város 800 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen vehette át a Balatonfüred Város Díszpolgára kitüntetést. (tbt)

TÓTH-BENCZE TAMÁS

KIEGÉSZÍTÉS A FÜREDI HISTÓRIA EGY KORÁBBI ÍRÁSÁHOZ

Egy helyreigazítást, illetve kiegészítést szeretnék közzétenni a Füredi Históriaiban egy korábban megjelent cikkel kapcsolatban. A folyóirat 2001/1. számában, a 30–36. oldalon dr. Dibusz László, a II. világháború füredi áldozataira emlékező, „*Elszört testünk nyomtalanul nyelte magába a föld*” című írásában Bodó László honvédről azt közölte, hogy 1914. március 10-én született Balatonarácson.

Azonban sem az arácsi, sem a füredi anyakönyvekben nem található a születés bejegyzése. Igaz, hogy a család több tagja – így László testvérei, valamint édesapja és nagyszülei is – szerepelnek a születési, továbbá a házassági és halotti bejegyzések között. László születésekor azonban a család nem Balatonfüreden és nem is Balatonarácson élt, hanem a Somogy vármegyei Ádándon. Ugyanis az apa – Lajos – foglalkozása ekkoriban hajóslegény volt, valószínűleg emiatt is költöztek át a Balaton déli partjára. Bodó László itt, Ádándon született 1914. október 7-én.

A nagyapa, Bodó Gábor nádazó 1909-ben hunyt el Balatonfüreden, 58 éves korában. A nagymama (született Molnár Terézia) 64 évet ért meg, 1918-ban halt meg Balatonfüreden.

Fiuk, Lajos előbb napszámos volt, majd hajóslegény lett. Fajt Ilonával kötött házasságot. Bodó Lajos valószínűleg ekkor már a hajózásnál dolgozhatott, mert István gyermekük Siófokon született meg 1908-ban. Ezt követően – legalábbis az ifjú feleség és az újszülött István – valamikor a nagymamához költözhetek Balatonfüredre, mert Lajos fiuk és Ilona lányuk már itt született 1910-ben, illetve 1911-ben. Ők azonban nem sokáig éltek, Lajos 1 éves korában Füreden, Ilona 2 és fél évesen Ádándon halt meg 1914 elején. (Valamikor 1912-ben vagy 1913-ban költözhetek át a déli partra.)

A család legifjabb tagja. Katalin 1915-ben született meg Ádándon.

László és testvérei igen korán elvesztették édesapjukat. Az I. világháborúban a császári és királyi 12. gyalogezred népfelkelője volt, ahol hajtóként szolgált. A Galícia Zaskow közelében esett el a császáráért és királyért 1916 augusztusában. Neve a füredi I. világháborús hősi emlékművön is olvasható.

A magára maradt család feltételezhetően még az 1916-os esztendőben visszaköltözött Balatonfüredre.

Bodó László a polgári iskola elvégzése után asztalosnak tanult.

A II. világháborúban huszár volt, mégpedig a 108. könnyű hadosztály (szombathelyi alakulat) lovasszáadánál, ahol őrmesteri rangot ért el. 1941 júliusában és augusztusában a második világháborús magyar szerepvállalás részeként a magyar honvédség vezetése (Werth Henrik vezérezredes, vezérkari főnök) az előretörő német csapatok (Dél hadseregcsoport, 17. német hadsereg) támogatására a keleti frontra küldte az úgynevezett Kárpát-csoportot. Ezt a VIII. hadtest és a 24 000 fős személyi állományú gyorshadtest (utóbbit gyorsreagálású erőként hozták létre, és az egész magyar hadsereg legkorszerűbben és legjobban felszerelt magasabbegységének számított) összevonásával alakították meg 1941. június 26. után, parancsnoka Szombathelyi Ferenc altábornagy lett. Őket követte, illetve részben felváltotta 1942-ben a 2. magyar hadsereg. A súlyos veszteségeket (3730 fő – elesettek, eltűntek, sebesültek –, további 830 fő pedig súlyos betegen ért haza) elszenvedő gyorshadtestet 1941. november elejétől kezdték el felváltani és hazaszállítani az Uzsokiszoroson keresztül. (A balatonfüredi honvédek többsége a 2. magyar hadseregben, a nagykanizsai 9. könnyű hadosztályban szolgált. Az egyik alakulat, a zalaegerszegi 47/III. zászlóalj – mint megszálló egység – már 1941 novembere óta Ukrajnában tartózkodott.)

Bodó László egyik parancsnoka egyébként 1942-ben az a gróf Széchényi György tartalékos huszárhadnagy volt, aki a frontszolgálatát megelőzően Balatonfüreden volt szolgabíró, majd hazatérését követően 1943 áprilisától balatonfüredi főszolgabíró lett.

A *Balatonfüred* című hetilap 1942. szeptember 19-i száma 3. oldalán *A kis szakaszvezető* címmel írtak is Bodó Lászlóról, szerzője (az újság szerkesztője, Baán László) „b” betűvel szignózta a cikket. A Füredi Históriaiban megjelent írásban szereplő időpontban (1942. július 30.) Bodó László valóban eltűnt, és mind a mai napig így tartják számon.

Forrás:

Magyarország hadtörténete. II. kötet. Bp., 1985.
Balatonfüredi anyakönyvek.
Az ádándi anyakönyvek (szóbeli adatközlés)
HM veszteségnyilvántartás
IQSYS hadifogoly-adatbázis

Adószám: 18918421-1-19

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJA**

2012. év

Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

a szervezet megnevezése

8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.

címe

Keltetés: Balatonfüred, 2013-03-01

az egyéb szervezet vezetője (képviselője)

Adószám: 18918421-1-19

Az egyéb szervezet neve:

Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Az egyéb szervezet címe:

8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
KÖZHASZNÚ EGYSZERÜSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJÁNAK MÉRLEGE**

2012. év

Sor- szám	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) helyesbítésel	adatok E Ft-ban Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2-4. sorok)			
2.	I. Immateriális javak			
3.	II. Tárgyi eszközök			
4.	III. Befektetett pénzügyi eszközök			
5.	B. Forgóeszközök (6-9. sorok)	875		669
6.	I. Készletek	495		669
7.	II. Követelések	37		43
8.	III. Értékpapírok			
9.	IV. Pénzeszközök	343		204
10.	C. Aktív időbeli elhatárolások			
11.	ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1+5+10. sor)	875		916
12.	D. Saját tőke (13-18. sorok)	796		916
13.	I. Induló tőke / Jegyzett tőke			
14.	II. Tőkeváltozás / Eredmény	1.055		796
15.	III. Lekötött tartalék			
16.	IV. Értékelési tartalék			
17.	V. Tárgyévi eredmény közhasznú tevékenységből	-259		120
18.	VI. Tárgyévi eredmény vállalkozási tevékenységből			
19.	E. Tartalék			
20.	F. Kötelezettségek (21-23. sorok)	79		0
21.	I. Hátrasorolt kötelezettségek			
22.	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek			
23.	III. Rövid lejáratú kötelezettségek	79		0
24.	G. Passzív időbeli elhatárolások			
25.	FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (12+19+20+24. sor)	875		916

Keltetés: Balatonfüred, 2013-03-01

a egyéb szervezet vezetője (képviseletje)

Adószám: 18918421-1-19

Az egyéb szervezet neve:

Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Az egyéb szervezet címe:

8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
KÖZHASZNÚ EGYSZERÜSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJÁNAK
EREDMÉNYKIMUTATÁSA**

2012. év

Sor- szám	A tétel megnevezése	Előző év	adatok E Ft-ban	
			Előző év(ek) helyesbítése	Tárgyév
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele (1-5. sorok)	612		462
2.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás			
3.	a. alapítótól			
4.	b. központi költségvetésből			
5.	c. helyi önkormányzattól	300		300
6.	d. egyéb	142		
7.	2. Pályázati úton elnyert támogatás			
8.	3. Szja 1%	95		63
9.	4. Tagdíjból származó bevétel	73		99
10.	5. Egyéb bevétel	2		0
11.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele			
12.	C. Összes bevétel (A+B)	612		462
13.	D. Közhasznú tevékenység ráfordításai (1-6. sorok)	871		342
14.	1. Anyagjellegű ráfordítások	446		342
15.	2. Személyi jellegű ráfordítások	24		
16.	3. Értékcsökkenési leírás			
17.	4. Egyéb ráfordítások	401		
18.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai			
19.	6. Rendkívüli ráfordítások			
20.	E. Vállalkozási tevékenység ráfordításai (1-6. sorok)			
21.	1. Anyagjellegű ráfordítások			
22.	2. Személyi jellegű ráfordítások			
23.	3. Értékcsökkenési leírás			
24.	4. Egyéb ráfordítások			
25.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai			
26.	6. Rendkívüli ráfordítások			
27.	F. Összes ráfordítás (D+E)	871		342

Sor- szám	A tétel megnevezése		adatok E Ft-ban Tárgyév
28.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye		
29.	G. Adófizetési kötelezettség		
30.	H. Tárgyévi vállalkozási eredmény (G-H)		
31.	I. Tárgyévi közhasznú eredmény (A-D)	-259	120
32.	A. Személyi jellegű ráfordítások		0
33.	1. Bérköltség	19	
34.	ebből: - megbízási díjak	19	
35.	- tiszteletdíjak		
36.	2. Személyi jellegű egyéb kifizetések	5	
37.	3. Bérjárulékok		
38.	B. A szervezet által nyújtott támogatások		
39.	C. Tárgyévben APEH által kiutalt 1% összege	95	63

Keltetés: Balatonfüred, 2013-03-01

a egyéb szervezet vezetője (képviselője)

SZENFERNÉ VARGA ANIKÓ

A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2012. ÉVI BESZÁMOLÓJA

Szervezeti élet:

Egyesületünkben nagy változást hozott a 2012-es esztendő. 18 év után meg kellett válnunk székhelyünkötől, a Helytörténeti Gyűjtemény épületétől (Arany János utca 12.). A ház funkciójának megmaradásaért – a tagság kérésére – levélben fordultunk városunk polgármesteréhez, tárgyaltunk a jegyző úrral is – eredménytelenül. Az épület jogi státusza ugyanis bonyolult. Az örökhagyó – Bálint Jánosné – a Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatalra hagyta, azzal a kikötéssel, hogy helyi múzeum működjön benne. A hivatal megszűntekor kezelője a Megyei Önkormányzat lett. Mivel az öröklési jog az államé, az Arany János utcai épület nem a város tulajdona. Balatonfüred Önkormányzata azonban arra törekszik, hogy az ingatlan önkormányzati tulajdonba kerüljön. Térítésmentes visszaigénylésére a megfelelő lépések megtörténtek.

Rendezvényeink lebonyolítására a Városi Könyvtárban kaptunk lehetőséget, amelyért Sárköziné Sárovi Hajnalka igazgatónk tagtársunknak tartozunk köszönettel.

Működésünket támogatja, segíti, aki adója 1%-át egyesületünk javára ajánlja fel. Akik ezt megtették, azoknak őszintén köszönjük. Az elnökség úgy döntött, hogy az idén a tagdíjon nem változtat.

Egyesületi napjaink, rendezvényeink:

Programjaink egy része munkatervünk szerint valósult meg, de több ízben csatlakoztunk városi rendezvényekhez is.

Áprilisban és májusban két különleges témájú egyesületi napra hívtuk tagtársainkat. A Veszprém megyei szükségpénzek történetével, fajtáival ismerttetett meg bennünket Elek Miklós tagtársunk. Érdekes tájékoztatóját gyűjteményének bemutatójával színesítette.

Szalay Lajos családja hagyatékában talált üvegdiain az I. világháború eseményei, a magyar katonák mindennapjai, életkörülményei megmaradtak az utókornak. Csaknem 100 évet léptünk vissza időben a vetítéskor.

Május 22-23-án csatlakozhattunk a könyvtár szakmai kirándulásához, amelyet Zala megyébe szervezett Sárköziné Sárovi Hajnalka igazgató, tagtársunk. Köszönjük a tartalmas két napot.

Júniusban Bányai Erzsébet festőművész és férje, Máthé János főkertész lakóházának falán emléktáblát avattunk. A tábla felállítását egyesületünk anyagilag is segítette. Az ünnepségen a köszöntőt Molnár Judit képviselő tagtársunk mondta, az egyesület nevében az elnök és a titkár koszorúzott. Ősszel a nyári rendezvényekről és közös élményeinkről vetített képes bemutatót tartottunk.

Novemberben egyesületünk vendége volt Steinhausz György, aki bemutatta 2012-ben megjelent könyvét (*Csopakiak és balatonkövesdiek a nagy háborúban*). A könyv az I. világháborút megjárt csopaki hősöknek és az áldozatoknak állít emléket. A megírás körülményeiről, a gyűjtőmunka nehézségeiről is beszélgettünk, és közben megismerhettük Steinhausz György írói, helytörténeti munkásságát is.

Hagyományos adventi találkozónk jó hangulatban zajlott le.

Az év folyamán városi rendezvényekben is részt vállaltunk.

Március 15-én egyesületünk nevében Sárköziné Sárovi Hajnalka tagtársunk és Bertók Gyula elnökségi tag koszorúzott.

Június 7-én az Ünnepi Könyvhéten bemutatkozott helytörténeti folyóiratunk a Füredi História. A 30. szám szerzőivel Szekeresné Rózsa Etelkával, dr. Rácz Jánossal és Tóth Andrással, a felelős szerkesztő Baán Beáta beszélgetett.

Lipták Gábor születésének 100. évfordulóját egész napos programmal ünnepelte a város. A Füredi Panteonban Pálffy Károlyné képviselő tagtársunk mondta az emlékbeszédet. A sírnál az elnök és Sárköziné Sárovi Hajnalka tagtársunk, az emléktáblánál az elnök és a titkár koszorúzott. A Lipták bibliográfiát – amely erre a napra jelent meg Tóth-Bencze Tamás összeállításban – Sárköziné Sárovi Hajnalka tagtársunk mutatta be. A Helytör-

téneti Gyűjteményben őrzött dedikált kötetekből kiállítás rendezett és azt méltatta Tóth Györgyi titkár.

Részt vállaltunk Hankóczy (Benacsek) Jenő – a hajógyár egykori igazgatója és felesége hamvainak – újratemetésében. A hamvakat egyesületünk szállította Fűredre. Ennek intézésében nagy részt vállalt Tóth Györgyi titkárunk. A síremlék felavatásakor Szelle Zoltán tagtársunk mondott beszédet. Némethné Rácz Lídia tagtársunk és az elnök koszorúzott.

Az őszi könyvtári hét programjaiba is bekapcsolódunk. A Városi Bélyeggyűjtő Kört Nagy Sándor tagtársunk mutatta be, *Élő emlékezet* címmel kultúrtörténeti sétát vezetett a Fürdőtelepen Némethné Rácz Lídia helytörténész. Az egy hetes rendezvénysorozatban a gyermekekre is gondoltak. Kedvenc ifjúkori olvasmányát, a *Kempelen a varázsló*-t Elek Miklós tagtársunk mutatta be az érdeklődő iskolásoknak.

Egyesületi tagjaink gyakran kapnak felkérést arra, hogy neves évfordulókon mondjanak ünnepi beszédet.

A 200 éve született Garay Jánosra Takács Miklós képviselő tagtársunk emlékezett.

Kozma Imre festőművész kiállítását pedig Szekeresné Rózsa Etelka tagtársunk nyitotta meg.

A Balatonfüredi Naplóban gyakran publikálnak tagtársaink. Az elmúlt esztendőben olvashattunk Hanny Szabó Anikótól, Gubicza Ferencről, dr. Rácz Jánostól érdekes írásokat a helyi lapban.

A múlt évben jelent meg Zoltainé Karkovány Judit legújabb könyve Brázay Zoltánról. A kismonográfia a Füreden is élő XIX–XX. századi vállalkozó életútját tárja az olvasók elé.

Kapcsolatrendszerünk továbbra is élő és folyamatos:

- a Füred TV-vel
- a Városi Könyvtárral
- a Balatonfüred Városért Közalapítvánnyal
- Balatonfüred Város Önkormányzatával
- a Városi Múzeummal
- a Kisfaludy Galériával (Művelődési Központ)
- a Balatonfüredi Naplóval.

Bejelentem, hogy a Füredi História szerkesztőbizottsággal működik újra. Az elnökség egyhangú döntése szerint, tagjai: Baán Beáta, Elek Miklós, Némethné Rácz Lídia, dr. Rácz János, Tóth Györgyi.

A szerkesztőbizottság a felelős szerkesztőt tagjai közül választja meg.

A beszámoló a 2013. március 4-i közgyűlésen elhangzott anyag szerkesztett változata.

Új szerzemények Évfordulók

Somogyi Miklós: „Önarckép”
(1912)
(Magántulajdon)

Somogyi Miklós: „A tihanyi kolostor”
(1907)
(Magántulajdon)